

Algemeen ambtsbericht Ivoorkust

December 2009

Directie Consulaire Zaken en Migratiebeleid
Afdeling Asiel, Hervestiging en Terugkeer
Den Haag

1	Inleiding	4
2	Landeninformatie	5
2.1.1	Land en volk	5
2.1.2	Geschiedenis	6
2.1.3	Staatsinrichting	13
2.2	Politieke ontwikkelingen	15
2.3	Veiligheidssituatie	22
3	Mensenrechten	31
3.1	Juridische context	31
3.1.1	Verdragen en protocollen	31
3.1.2	Nationale wetgeving	32
3.2	Toezicht	34
3.3	Naleving en schending	35
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting	36
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	37
3.3.3	Vrijheid van godsdienst en overtuiging	38
3.3.4	Bewegingsvrijheid en (reis)documenten	39
3.3.5	Rechtsgang	41
3.3.6	Arrestaties, detenties en verdwijningen	42
3.3.7	Mishandeling en foltering	45
3.3.8	Buitengerechtelijke executies en moorden	45
3.3.9	Doodstraf	45
3.3.10	Mensenhandel	45
3.4	Positie van specifieke groepen	46
3.4.1	Vrouwen en meisjes	46
3.4.2	Minderjarigen	50
3.4.3	Etnische groepen en minderheden	54
3.4.4	Dienstplichtigen	56
4	Migratie	57
4.1	Migratiestromen	57
4.1.1	Binnen Ivoorkust	57
4.1.2	Buiten Ivoorkust	58
4.2	Activiteiten van internationale organisaties	59
4.3	Standpunt UNHCR	60

5	Bijlagen	61
I	Lijst met gebruikte afkortingen	61
II	Literatuurlijst	63
III	Kaart van Ivoorkust	68

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Ivoorkust beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Ivoorkust en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Ivoriaanse asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in Ivoorkust (laatstelijk januari 2009). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van februari 2009 tot en met december 2009.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties (ngo's), vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Accra (Ghana) aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In het algemeen ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op de recente ontwikkelingen op politiek en veiligheidsgebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een overzicht van de recente geschiedenis van Ivoorkust. Ook is een korte passage over geografie en bevolking van Ivoorkust opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Ivoorkust geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Ivoorkust partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op de naleving van de mensenrechten aan de orde. Vervolgens worden de naleving dan wel schendingen van bepaalde mensenrechten behandeld. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk de positie van specifieke groepen belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van binnenlands ontheemden en vluchtelingen en activiteiten van internationale organisaties, waaronder UNHCR, aan de orde.

2 Landeninformatie

2.1.1 Land en volk

Land

De Republiek Ivoorkust ligt aan de westkust van Afrika en beslaat een gebied van ruim 322.000 vierkante kilometer. Het land grenst in het westen aan Liberia, in het noorden aan Guinee, Mali en Burkina Faso en in het oosten aan Ghana. Sinds 1983 is Yamoussoukro de officiële hoofdstad. De meeste overheidsinstellingen bevinden zich echter nog steeds in de vroegere hoofdstad Abidjan, het economische centrum van het land.¹ De franc van de Afrikaanse Financiële Gemeenschap (*Communauté financière africaine*) is het officiële betaalmiddel in Ivoorkust (officiële afkorting: XOF, ook wel *franc CFA* genoemd).²

Volk

Ivoorkust telt ruim 20 miljoen inwoners, inclusief ruim vijf miljoen personen met een buitenlandse afkomst. Het land telt meer dan zestig Ivoiriaanse etnische groepen, die onderverdeeld kunnen worden in vijf hoofdgroepen: de *Akan* in het oosten en de centrale delen van Ivoorkust (circa 42% van de bevolking; de *Baoulé* vormen hierbinnen de grootste groep), de noordelijke *Mandé* in het noordwesten (16,5%), de zuidelijke *Mandé* in het westen (10%), de *Krou* in het zuidwesten (11%) en de *Voltaïc* (ook wel *Gur* genaamd) in het noordoosten (17,6 %).³ 64% van de Ivoiriaanse bevolking is jonger dan 25 jaar.

De grootste groep onder de vijf miljoen in Ivoorkust woonachtige buitenlanders is afkomstig uit buurland Burkina Faso (circa 2,5 tot 3 miljoen). De overige Afrikaanse buitenlanders komen voornamelijk uit Mali, Guinee, Ghana, Benin, Senegal, Nigeria, Liberia en Mauritanië.⁴ Veel personen met een buitenlandse afkomst zijn in Ivoorkust geboren en wonen hun hele leven al in het land. Daarnaast wonen in Ivoorkust andere vreemdelingen, waaronder Fransen en Libanezen.⁵

¹ CIA, The World Factbook – Côte d'Ivoire, 6 oktober 2009.

² De franc CFA staat in een vaste wisselkoers tot de euro: 1 XOF is 0,00152449 EUR waard. Zie: <http://www.xe.com>.

³ CIA, The World Factbook – Côte d'Ivoire, 6 oktober 2009 en US Department of State, Background Note: Côte d'Ivoire, augustus 2009; voor uitgebreide informatie over de etnische samenstelling van de Ivoiriaanse bevolking zie het algemeen ambtsbericht Ivoorkust van april 2004.

⁴ US Department of State, Background Note: Côte d'Ivoire, augustus 2009; Côte d'Ivoire-Burkina, Compaoré reçu comme un roi, Jeune Afrique, No 2541, 20-26 september 2009.

⁵ Volgens een schatting uit 1998 zouden zich 130.000 Libanezen en 14.000 Fransen in Ivoorkust bevinden, zie CIA, The World Factbook – Côte d'Ivoire, 6 oktober 2009. US Department of State, Background Note: Côte d'Ivoire, augustus 2009 gaat uit van circa

Circa 35-40% van de bevolking van Ivoorkust is moslim. De niet-Ivoriaanse bevolking, die voor 70% islamitisch is, maakt evenwel ongeveer de helft van deze groep uit. Het merendeel van de moslims woont in de noordelijke helft van Ivoorkust, hoewel hun aantal in de grotere steden door het hele land als gevolg van immigratie, binnenlandse migratie en interetnische huwelijken toeneemt. Het christelijke deel van de bevolking, eveneens tussen de 35% en 40%, leeft voornamelijk in het zuiden en het centrale deel van het land, terwijl katholieken ook in het oosten wonen en protestanten in het zuidwesten. Ongeveer 25% van de bevolking belijdt traditionele inheemse godsdiensten. Zij wonen voornamelijk op het platteland. Er is een zekere relatie tussen religie en etniciteit. Zo zijn bijvoorbeeld de *Mandé* en de *Voltaïc* in hoofdzaak moslim, terwijl de *Akan* overwegend katholiek zijn.⁶

Talen

Frans is de officiële taal in Ivoorkust.⁷ Het onderwijs wordt gegeven in het Frans, in alle onderwijsinstellingen en op alle niveaus. Personen die enig onderwijs hebben gehad, spreken daarom (een zekere mate van) Frans. Ivorianen spreken als moedertaal de taal van de eigen etnische groep. Ivoorkust kent ruim zeventig inheemse Afrikaanse talen.⁸ Daarvan wordt het *Dioula* het meest gesproken; 70% tot 80% van de bevolking, vooral op het platteland, gebruikt het *Dioula*, ook wel *Dioula véhiculaire* genoemd, als handelstaal voor communicatie met mensen die een andere taal spreken.⁹

2.1.2 **Geschiedenis**¹⁰

Onafhankelijkheid

Ivoorkust, een voormalige Franse kolonie, werd onafhankelijk op 7 augustus 1960. Onder leiding van zijn eerste president, Felix Houphouët-Boigny (afkomstig van de *Baoulé*-groep) ontwikkelde het land zich tot een stabiele en relatief succesvolle economie. Het land kende op politiek gebied een relatieve stabiliteit dankzij het

10.000 Fransen en mogelijk 60.000 Libanezen. Jeune Afrique spreekt ook van ongeveer 60.000 Libanezen, Zie Jeune Afrique No 2507, 14-20 juni 2009.

⁶ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – Côte d'Ivoire, 26 oktober 2009.

⁷ US Department of State, Background Note: Côte d'Ivoire, augustus 2009; CIA, The World Factbook – Côte d'Ivoire, 6 oktober 2009.

⁸ Zie <http://www.ethnologue.com>

⁹ K. Green, Dyula, in: Muslim Peoples. A World Ethnographic Survey, (R.V. Weekes ed.), 1984; CIA, The World Factbook – Côte d'Ivoire, 6 oktober 2009.

¹⁰ Tenzij anders vermeld is de informatie in deze paragraaf afkomstig uit: US Department of State, Background Note: Côte d'Ivoire, augustus 2009. Zie verder voorgaande algemene ambtsberichten Ivoorkust.

eenpartijstelsel onder de *Parti Démocratique de Côte d'Ivoire* (PDCI) en een systeem van etnische quota binnen het overheidsapparaat, dat de balans tussen de verschillende regio's, godsdiensten en etnische groepen van het land trachtte te bewaren.

De economische groei in het zuiden van Ivoorkust en de politieke stabiliteit oefenden een grote aantrekkingskracht uit op gastarbeiders uit het van oudsher achtergestelde noorden van Ivoorkust, evenals uit de omringende landen. Deze overwegend islamitische migranten legden gaandeweg een groeiende druk op de bestaansbronnen van de kuststrook, waar de oorspronkelijke bevolking merendeels christelijk was. De door migratie veroorzaakte etnische, culturele en godsdienstige tegenstellingen kwamen in de jaren tachtig sterk aan de oppervlakte door een economische teruggang. In april 1990 resulteerde dit in gevoelens van algemene ontevredenheid onder de oorspronkelijke bevolking, die vervolgens werden geuit in grootschalige protesten en betogingen door de (officieel verboden) oppositie. Kort daarna werd het eenpartijstelsel verlaten. In oktober 1990 werden de eerste democratische presidentsverkiezingen in Ivoorkust gehouden. De zittende president Houphouët-Boigny slaagde erin zijn grootste rivaal van het oppositionele *Front Populaire Ivoirien* (FPI), Laurent Gbagbo, te verslaan. Het belangrijkste element van de verkiezingen van 1990 was echter niet de uitslag, maar de verkiezingscampagne van het FPI. In deze campagne werd voor het eerst openlijk een beroep gedaan op de onder de bevolking levende etnische tegenstellingen en xenofobie. Zo was de campagne van het FPI bijvoorbeeld gebaseerd op de stelling dat de regerende partij PDCI stelselmatig de etnische groep van president Houphouët-Boigny (de *Baoulé*) en de uit het noorden en het buitenland afkomstige migranten bevoorrechtte. De bevolking in het noorden van het land ontwikkelde in reactie hierop een eigen zelfbewustzijn, voor een deel gebaseerd op de islam.

Ivoirité

Deze tegenstellingen werden nog sterker naar voren gebracht in de politieke strijd die na de dood van Houphouët-Boigny in 1993 ontstond. In die context werd ook voor het eerst het idee van *ivoirité* gelanceerd, in het begin onder het mom van het scheppen van een gezamenlijke identiteit voor alle Ivoriaanse etnische groepen. Onder *ivoirité* werd, kort weergegeven, verstaan: het van oorsprong afkomstig zijn van het grondgebied van Ivoorkust, ongeacht godsdienst of etnische afkomst.¹¹ In 1995 werd de Kieswet zodanig aangepast dat alleen personen die hun *ivoirité* konden aantonen, tot president van Ivoorkust konden worden gekozen. In feite was

¹¹ Personen die niet onder de noemer *ivoirité* vallen, worden ook wel de Dioulas genoemd. Onder Dioulas kunnen echter ook, afhankelijk van de context, personen worden geschaard die van origine wel van het Ivoriaanse grondgebied afkomstig zijn, maar die 'anders' zijn, bijvoorbeeld moslims uit het noorden van het land. Zie: Amnesty International (AI), Côte d'Ivoire; Clashes between peacekeeping forces and civilians: lessons for the future, AFR 31/005/2006, 19 september 2006.

dit een poging om de toenmalige premier Alassane Ouattara en zijn in 1994 in het noorden van het land opgerichte *Rassemblement des Républicains* (RDR) uit te sluiten van deelname aan de verkiezingen. Een wijziging van de Kieswet leidde er bovendien toe dat grote delen van de Ivoiriaanse bevolking vanwege hun vermeende niet-Ivoiriaanse afkomst – of in ieder geval niet onomstotelijk aangetoonde Ivoiriaanse afkomst – uitgesloten werden van deelname aan het politieke proces.

President Henri Konan Bédié

In 1995 werd Henri Konan Bédié, mede dankzij de boycot van de verkiezingen door de RDR van Ouattara en het FPI van Gbagbo, gekozen tot president van Ivoorkust. Na zijn aantreden schafte Bédié het door Houphouët-Boigny geïntroduceerde systeem van etnische quota binnen het staatsapparaat, inclusief binnen het leger, af. In de daaropvolgende jaren werden leden van zijn eigen etnische groep (de *Baoulé*) bevorderd tot belangrijke functies binnen het ambtelijke apparaat en het leger. Ongenoegen binnen het leger van Ivoorkust over het door Bédié gevoerde beleid resulteerde in 1999 in een staatsgreep onder leiding van Robert Guéï.

Overgangsregering

In 2000 werd, eveneens onder leiding van Guéï, in afwachting van presidentiële verkiezingen, een overgangsregering geïnstalleerd. In de verkiezingscampagne van 2000 werd door verschillende partijen opnieuw een beroep gedaan op het idee van *ivoirité* en op xenofobische gevoelens onder de bevolking. Ook deze keer werd Ouattara uitgesloten van deelname aan de strijd om het presidentschap van het land, vanwege zijn (vermeende) niet-Ivoiriaanse afkomst. Dit resulteerde in gewelddadige betogingen van de RDR in Abidjan, Bouaké en Korhogo.

Laurent Gbagbo winnaar presidentsverkiezingen

De in oktober 2000 gehouden presidentiële verkiezingen werden gekenmerkt door chaos en geweld. Toen Guéï door de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken Mouassi tot winnaar werd verklaard, werden door aanhangers van Gbagbo en leden van het leger en de veiligheidsdiensten massale protestacties en betogingen georganiseerd. Op 26 oktober 2000 werd Laurent Gbagbo door de Constitutionele Raad als winnaar van de presidentsverkiezingen aangewezen. In de maanden na zijn benoeming werd de top van het ambtelijke apparaat van Ivoorkust vervangen door zijn eigen aanhangers afkomstig van het FPI. Zijn pogingen om een vergelijkbare personele wijziging binnen het leger door te voeren resulteerden in een nieuwe poging tot staatsgreep op 19 september 2002, geleid door met name uit het noorden van Ivoorkust afkomstige aanhangers van Ouattara en de RDR. De staatsgreep mislukte, maar de rebellen – die zichzelf de *Mouvement Patriotique de Côte d'Ivoire* (MPCI) noemden – kregen wel de noordelijke helft van het land onder controle. Kort daarna ontstonden in het noorden en westen van Ivoorkust

twee andere rebellenbewegingen, te weten de *Mouvement pour la Justice et la Paix* (MJP) en de *Mouvement Populaire Ivoirien du Grand Ouest* (MPIGO). De aanhang van de MPCCI bestond en bestaat nog steeds voornamelijk uit de uit het noorden afkomstige Ivorianen, doorgaans moslims. De rebellenbewegingen worden met de gezamenlijke naam *Forces Nouvelles* (FN) aangeduid.

Bestandslijn en zone de confiance

Eind 2002 werd Ivoorkust *de facto* opgedeeld in twee delen, van elkaar gescheiden door een bestandslijn. In mei 2003 werd rondom de bestandslijn een zogenaamde ‘vertrouwenszone’ (*zone de confiance*) opgericht, een gebied lopend van west naar oost. In deze zone werd het de verschillende strijdende partijen verboden wapens te dragen. In april 2004 voegden de VN-soldaten van de *Opération des Nations Unies en Côte d’Ivoire* (ONUCI) zich bij de Franse troepen van de *Opération Licorne*, die zich in de vertrouwenszone als buffer tussen de strijdende partijen hadden opgesteld.¹²

Vredesakkoorden

De daaropvolgende periode werd gekenmerkt door een cyclus van politieke impasses, uitbarstingen van geweld en internationale bemiddeling. Zo werden tijdens deze periode verschillende (vredes)akkoorden ondertekend.¹³ De twistpunten die ten grondslag lagen aan de terugkerende politieke impasses hadden hoofdzakelijk betrekking op het delegeren van bevoegdheden van de president aan de premier en de positie van (nakomelingen van) migranten (het vraagstuk van vaststelling van *ivoirité*). De oplossing van dit vraagstuk wordt algemeen gezien als een voorwaarde voor de organisatie van geloofwaardige verkiezingen.

Gewelddadige confrontaties en repatriëring buitenlanders

Ondanks het trekken van de bestandslijn in 2002, het instellen van de vertrouwenszone in 2003 en de opeenvolgende vredesakkoorden, was Ivoorkust diverse malen het toneel van ernstige gewelddadigheden. Politieke strubbelingen vertaalden zich in en werden beïnvloed door diverse ontwikkelingen in de veiligheidssituatie. Het ging daarbij om gewelddadige confrontaties tussen het regeringsleger en de FN en om aanvallen van regeringsgezinde milities op oppositieleiden, (nazaten van) migranten uit de buurlanden en het noorden van Ivoorkust en op westerse buitenlanders (met name Fransen). In november 2004

¹² De Franse troepen waren in 2002, op basis van een militair samenwerkingsverband, aanvankelijk naar Ivoorkust gekomen om president Gbagbo te steunen en de Franse onderdanen in Ivoorkust te beschermen.

¹³ Onder andere het Akkoord van Linas-Marcoussis van januari 2003, het Accra III-Akkoord van juli 2004 en het Akkoord van Pretoria van april 2005. Voor meer informatie over deze akkoorden wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht Ivoorkust van november 2005 en dat van augustus 2006.

vond een grootscheepse repatriëring van buitenlanders plaats. In twee weken tijd verlieten circa 9.000 vreemdelingen het land en werden diverse ambassades, waaronder de Nederlandse ambassade, al dan niet tijdelijk, gesloten.

Met VN-resolutie 1721 van 1 november 2006 werden de mandaten van de president en de premier verlengd (teneinde de geplande verkiezingen nog een jaar uit te kunnen stellen) en kreeg de Hoge Vertegenwoordiger van de VN meer zeggenschap. In reactie op en uit ontevredenheid over de in deze resolutie genoemde bepalingen, die volgens president Gbagbo niet in overeenstemming waren met de grondwet, initieerde hij in december 2006 en de eerste maanden van 2007 meerdere vredesbesprekingen ('directe dialoog') tussen hemzelf en Guillaume Soro, de leider van de *Forces Nouvelles* (FN). Deze besprekingen werden gefaciliteerd door Blaise Compaoré, president van Burkina Faso en voorzitter van de *Economic Community of West African States* (ECOWAS). De oppositiepartijen *Rassemblement des Républicains* (RDR) van Alassane Ouattara en *Parti Démocratique de Côte d'Ivoire* (PDCI) van Henri Konan Bédié werden eind februari 2007 bij de besprekingen betrokken. Ook werden Gérard Stoudmann (VN Hoge Vertegenwoordiger voor de Verkiezingen) en Abou Moussa (waarnemend Speciale Vertegenwoordiger van de VN in Ivoorkust¹⁴) geraadpleegd aangaande politieke en electorale kwesties en de bevelhebbers van *Licorne* en ONUCI aangaande militaire kwesties.

Vredesakkoord van Ouagadougou

De besprekingen resulteerden in de ondertekening van het Vredesakkoord van Ouagadougou op 4 maart 2007. Het akkoord borduurt voort op VN-resolutie 1721 en voorgaande vredesakkoorden en onderscheidt zich inhoudelijk weinig van voorgaande afspraken, met als belangrijkste elementen identificatie, verkiezingen en ontwapening. Het grootste verschil zit in de totstandkoming: het wordt gezien als een Afrikaans akkoord dat Gbagbo en Soro gezamenlijk hebben opgesteld en niet als een internationaal akkoord dat aan beide partijen is 'opgelegd'. Mede daardoor wordt dit akkoord, ook door de internationale gemeenschap, beschouwd als een doorbraak in het vredesproces.

Het vredesakkoord¹⁵ bevat zeven hoofdstukken waarin afspraken zijn gemaakt over: de algemene identificatie van de bevolking, het verkiezingsproces, de krijgsmacht en veiligheidsdiensten van Ivoorkust, het herstel van het staatsgezag, de oprichting van een nieuw institutioneel kader voor implementatie van de afspraken uit het vredesakkoord, de bevordering van verzoening, vrede, veiligheid

¹⁴ Sinds 20 november 2007 is Choi Young-Jin de Speciale Vertegenwoordiger voor de VN in Ivoorkust.

¹⁵ Voor de tekst van het vredesakkoord, zie VN Veiligheidsraad, Letter dated 13 March 2007 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council, S/2007/144, 13 maart 2007; zie verder het algemeen ambtsbericht Ivoorkust van augustus 2007.

en bewegingsvrijheid van personen en goederen, en een hoofdstuk over toezicht. Daarnaast bevatte het akkoord een annex waarin het tijdschema voor implementatie werd weergegeven, zonder een concrete datum voor verkiezingen te noemen. Hierin werd alleen bepaald dat implementatie binnen tien maanden voltooid moest zijn, waarna presidentsverkiezingen zouden moeten worden gehouden.

Uitstel verkiezingen

Het vredesakkoord en de directe samenwerking tussen Gbagbo en Soro leidden tot een zekere détente van de conflictsituatie. In de tweede helft van 2007 ontstonden echter steeds meer vertragingen bij de implementatie van de gemaakte afspraken. In september 2007 riep de Burkinese president de Ivoiriaanse leiders tijdens een evaluatiebespreking van het vredesakkoord op zich te houden aan de in het akkoord gemaakte afspraken. Verkiezingen zouden volgens hem uiterlijk begin 2008 moeten worden gehouden. De *Commission Electorale Indépendante* (CEI) kondigde in diezelfde maand aan dat verkiezingen waarschijnlijk pas in oktober 2008 zouden kunnen worden gehouden, gezien de langzame voortgang bij de voorbereidingen. Verschillende Ivoiriaanse oppositiepartijen protesteerden fel tegen uitstel tot oktober 2008. De secretaris-generaal van de VN riep de Ivoiriaanse regering in oktober 2007 op haar verplichtingen ten aanzien van de voorbereiding voor verkiezingen na te komen en uitte tevens grote bezorgdheid over de langzame implementatie van het vredesakkoord.

Aanvullende akkoorden

Op 28 november 2007 ondertekenden president Gbagbo en premier Soro, samen met bemiddelaar president Compaoré van Burkina Faso, twee aanvullende akkoorden op het Vredesakkoord van Ouagadougou.¹⁶ In deze aanvullende akkoorden werden onder andere afspraken gemaakt over de voortgang van de demobilisatie- en ontwapeningsoperaties en de ontmanteling van milities onder leiding van het *Centre de Commandement Intégré* (CCI), over betalingen aan personeel van de *Forces Armées des Force Nouvelles* (FAFN) en de *Forces de Défense et de Sécurité de Côte d'Ivoire* (FDS), over het herstel van de overheidsdiensten, het belasting- en douanewezen en de registers van de burgerlijke stand, over de bemiddeling door de mediator ten aanzien van rangen van militairen en quota voor opname in het nieuwe leger, en over wekelijkse vergaderingen met de speciale vertegenwoordiger van de bemiddelaar ten aanzien van de voortgang van het vredesproces. Tevens werd het Franse bedrijf Sagem officieel aangesteld als technisch uitvoerder van het identificatieprogramma en het verkiezingsproces. Hoewel wederom geen datum voor verkiezingen werd vastgelegd, beschreef ONUCI de ondertekening als een 'belangrijke stap in de

¹⁶

Deuxième Accord Complémentaire à l'Accord Politique de Ouagadougou, 28 november 2007; Troisième Accord Complémentaire à l'Accord Politique de Ouagadougou, 28 november 2007, verkrijgbaar via <http://www.cotedivoirepr.ci>.

goede richting, die de bereidheid van partijen toont te garanderen dat het vredesproces onomkeerbaar is'. De Speciale Vertegenwoordiger van de VN voor Ivoorkust noemde het 'een goed teken voor de internationale gemeenschap'.

Hernieuwd uitstel verkiezingen

In de periode april 2008 tot eind januari 2009 was er volgens de secretaris-generaal van de VN sprake van een positieve politieke sfeer in Ivoorkust. De werkrelatie binnen de regering tussen president Gbagbo en premier Soro was goed, al waren er wel spanningen tussen de regering (FPI) en de oppositie (verenigd in de *Rassemblement des Houphouëtistes pour la Démocratie et la Paix*, RHDP). De implementatie van het vredesakkoord stond centraal in de politieke ontwikkelingen, maar de uitvoering ondervond op vrijwel alle onderdelen aanzienlijke vertraging. Het houden van verkiezingen werd wederom verschillende malen uitgesteld.

Identificatie bevolking

Ten aanzien van de identificatie van de bevolking werd wel enige vooruitgang geboekt. Er werden 750.000 vervangende geboortebewijzen verstrekt, waarvan 660.000 aan personen die recht hadden op de Ivoriaanse nationaliteit. Met het herstel van de registers van de burgerlijke stand, die sinds 2002 verloren waren gegaan en het verstrekken van nationale identiteitskaarten en kiezerspassen werd een begin gemaakt.

Begin verkiezingscampagne

Hoewel er officieel nog geen sprake was van een verkiezingscampagne, ging deze officieus eind 2008 al van start. In augustus en september 2008 werden, zoals verwacht, zittend president Laurent Gbagbo, oud-president Henri Konan Bédié en oud-premier Alassane Ouattara aangewezen als presidentskandidaat door hun partijen (respectievelijk FPI, PDCI en RDR). In diezelfde periode namen de politieke spanningen toe. Aan de FPI gelieerde jongeren vielen een hotel binnen waarin vooraanstaande RDR-leden verbleven, die op campagne waren. Zij moesten door de Ivoriaanse veiligheidsdiensten worden ontzet. Eind oktober 2008 beschuldigde een woordvoerder van de RHDP aan de FPI gelieerde jongeren ervan verantwoordelijk te zijn voor aanvallen op stembureaus. Ook zouden FPI-functionarissen grootscheepse verkiezingsfraude voorbereiden. Eind november 2008 raakten leden van de *Jeunes Patriotes* (pro-Gbagbo) slaags met jongeren van de PDCI in Guibéroua.

Poging tot herstel overheidsgezag

Eind 2008 keerden ruim 24.000 ambtenaren en bestuurders, die als gevolg van de crisis sinds 2002 hun posten hadden verlaten, terug naar het noorden en westen van het land. Dit betekende geenszins dat het overheidsapparaat daarmee weer normaal functioneerde.

Sancties

Op 30 oktober 2008 verlengde de Veiligheidsraad de wapen- en diamantsancties tegen Ivoorkust met een jaar.¹⁷

2.1.3 Staatsinrichting

Ivoorkust is een republiek met een uitvoerende, een wetgevende en een rechterlijke macht.¹⁸

Uitvoerende macht

De uitvoerende macht berust exclusief bij de president.¹⁹ De president, die in zijn hoedanigheid van staatshoofd de eenheid van de natie vertegenwoordigt, wordt rechtstreeks door de bevolking gekozen. Zijn ambtstermijn bedraagt vijf jaar en hij kan eenmaal worden herkozen. Hij benoemt de premier (momenteel Guillaume Soro) en, op voordracht van de premier, de overige leden van het kabinet. De president beschikt over het recht om nieuwe wetsvoorstellen voor te leggen aan de Nationale Assemblée. De president is tevens opperbevelhebber van de krijgsmacht. Sinds oktober 2000 wordt de functie van president van Ivoorkust bekleed door Laurent Gbagbo.²⁰

Wetgevende macht

De wetgevende macht berust in Ivoorkust bij de *Assemblée Nationale*, die uit één Kamer bestaat, 225 leden telt en elke vijf jaar direct wordt gekozen door de bevolking.²¹ De laatste assembleeverkiezingen vonden plaats in 2000. In december 2005 hadden parlementsverkiezingen moeten plaatsvinden, maar ook deze hebben tot op heden geen doorgang kunnen vinden. Alle wetsvoorstellen met betrekking tot economische en sociale aangelegenheden dienen vooraf voor advies te worden voorgelegd aan de Economische en Sociale Raad.

Rechterlijke macht

Het rechtssysteem van Ivoorkust is gebaseerd op het Franse rechtstelsel. De rechterlijke macht bestaat uit rechtbanken met algemene jurisdictie ten aanzien

¹⁷ AI, Amnesty International Report 2009 – Côte d'Ivoire, 16 december 2008; S/RES/1842, 29 oktober 2008.

¹⁸ US Department of State, Background Note: Côte d'Ivoire, augustus 2009; CIA, The World Factbook – Côte d'Ivoire, 6 oktober 2009.

¹⁹ Zie artikel 41 van de grondwet van Ivoorkust, verkrijgbaar via <http://www.cotedivoirepr.ci>.

²⁰ Presidentsverkiezingen hadden in 2005 moeten plaatsvinden. Wegens politieke onenigheid hebben verkiezingen nooit plaats kunnen vinden en werd het mandaat van president Gbagbo met goedkeuring van de VN verlengd.

²¹ US Department of State, Background Note: Côte d'Ivoire, augustus 2009; CIA, The World Factbook – Côte d'Ivoire, 6 oktober 2009.

van straf-, civiel- en bestuursrecht. De hoogste rechtsinstantie is het *Cour Suprême* (Hooggerechtshof).²² Daaronder komen de drie *Cours d'Appel* (Hoven van Beroep²³) en daaronder vallen negen *Tribunaux de Première Instance* (Tribunalen van Eerste Aanleg²⁴) en hun vijfentwintig *Sections Détachées* (Districtssecties).²⁵ Voor de berechting van zware misdrijven kent Ivoorkust juryrechtspraak middels de *Cours d'Assises* (Hoven van Assisen²⁶). In Ivoorkust bestaat tevens één militaire rechtbank. Tegen de uitspraak van zowel een Assisenhof als de militaire rechtbank kan men niet in beroep gaan.²⁷

Een *Haute Cour de Justice* (Hoge Hof van Justitie) doet uitspraak in geval van hoogverraad door de president en als er sprake is van ernstige misdaden en overtredingen, begaan door regeringsleden tijdens de uitoefening van hun functie.²⁸

Daarnaast kent Ivoorkust een onafhankelijke *Conseil Constitutionnel* (Constitutionele Raad) die tot taak heeft het (voorafgaand) toetsen van wetten aan de grondwet en het behandelen van zaken gerelateerd aan verkiezingen en referenda. Zo is de Raad verantwoordelijk voor de goedkeuring van de kandidatenlijst van de verkiezingen, bemiddeling bij eventuele conflicten en het bekendmaken van de verkiezingsuitslag.

In juli 2009 benoemde president Gbagbo, Paul Yao N'dré, een bekend lid van de FPI, tot hoofd van de *Conseil Constitutionnel*. De oppositiepartijen RDR en PCDI ontvingen de benoeming met gemengde gevoelens, omdat ze bang zijn dat Paul Yao N'dré zich met de verkiezingsuitslag zal gaan bemoeien of het debat rondom de *ivoirité* zal heropenen. Ze gaven voorts aan dat ze voorafgaand aan de benoeming niet geconsulteerd waren.²⁹

²² Ivoorkust is bezig met een wetsontwerp voor de reorganisatie van de rechterlijke macht, die de praktijk in overeenstemming moet brengen met de grondwet van 2000. Daarin is bijvoorbeeld het Hooggerechtshof vervangen door drie hoogste instanties met een eigen jurisdictie, te weten een *Conseil d'Etat*, een *Cour de Cassation* en een *Cour des Comptes*.

²³ Vergelijkbaar met gerechtshoven.

²⁴ Vergelijkbaar met arrondissementsrechtbanken met sector kanton.

²⁵ In de praktijk zijn nog niet alle rechtsinstanties werkzaam. De meeste niet-werkzame instanties zijn gelegen in het westen en het noorden van het land.

²⁶ Vergelijkbaar met arrondissementsrechtbanken met meervoudige strafkamer.

²⁷ ONUCI, L'Organisation et le Fonctionnement du Système Judiciaire en Côte d'Ivoire, juni 2007; S/2009/495, 29 september 2009.

²⁸ Zie artikelen 109 en 110 van de grondwet; US Department of State, Background Note: Côte d'Ivoire, augustus 2009.

²⁹ EIU, Country Report Côte d'Ivoire, augustus 2009; ICG: Le spectre d'une élection manipulée, 21 augustus 2009; S/2009/495, 29 september 2009.

Op het platteland wordt, weliswaar in steeds mindere mate, volgens inheems gewoonterecht door traditionele leiders recht gesproken, maar alleen inzake familierechtelijke aangelegenheden.³⁰

Decentraal niveau

Ivoorkust is opgedeeld in 19 regio's, 90 departementen en twee districten. Voorts zijn er 196 gemeenten. De decentrale overheden worden geleid door prefecten (in het geval van de districten: gouverneurs) die door de nationale regering worden benoemd. De gemeenten worden geleid door gekozen burgemeesters.³¹

2.2 Politieke ontwikkelingen

Volgens de secretaris-generaal van de VN zijn de politieke activiteiten die in de verslagperiode plaatsvonden in een positieve sfeer verlopen. De verdere implementatie van afspraken uit het Vredesakkoord van Ouagadougou en het organiseren van verkiezingen stonden in deze verslagperiode centraal. Internationale bronnen beschouwen het vredesproces in Ivoorkust, ondanks strubbelingen in het verkiezingstraject en uitstel van de verkiezingen, nog steeds als onomkeerbaar, al zal het waarschijnlijk nog jaren duren voordat de afspraken uit het vredesakkoord volledig geïmplementeerd zullen zijn.

Identificatie van de bevolking

De laatste en politiek meest gevoelige fase van de identificatie van de bevolking, het verstrekken van de nationale identiteitskaarten en de kiezerspassen, ging op 15 september 2008 van start. Ondanks diverse financiële en logistieke problemen tijdens de verslagperiode, zoals stakingen van het personeel van de stembureaus tegen het uitblijven van hun betaling en beschuldigingen van fraude en ongeregelde zaken, hadden zich op 30 juni 2009 ongeveer 6,5 miljoen Ivorianen laten inschrijven. Van de Ivorianen die in het buitenland verbleven had 52,5% zich laten inschrijven. De operatie werd gezamenlijk uitgevoerd door het *Institut National de la Statistique* (INS) en het Franse bedrijf Sagem, onder auspiciën van de onafhankelijke *Commission Electorale Indépendante* (CEI). De laatste fase van de identificatie van de bevolking werd hiermee officieel afgerond, aangezien de belangrijkste politieke partijen het eerder al met elkaar eens waren geworden over een kiezerslijst³² van tussen de 6 en 7 miljoen personen.³³

³⁰ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009.

³¹ US Department of State, Background Note: Côte d'Ivoire, augustus 2009.

³² Deze lijst van tussen de zes en zeven miljoen personen is berekend op basis van het aantal personen dat op de kiezerslijst van 2000 ingeschreven stond (5,5 miljoen) verminderd met het aantal personen dat is overleden, evenals een bepaald percentage aan inschrijvingsfouten (samen ongeveer 1 miljoen) en vermeerderd met ongeveer 2 miljoen nieuwe kiezers.

Het herstel van de registers van de burgerlijke stand, die sinds 2002 verloren waren gegaan, is na aanzienlijke vertragingen op 20 mei 2009 afgerond.³⁴

Verkiezingen

Door het trage verloop van de registratie van kiezers in 2008 werden de verkiezingen keer op keer uitgesteld. Op 14 mei 2009 kondigde premier Soro echter aan dat de eerste ronde van de presidentsverkiezingen op 29 november 2009 zou worden gehouden. Deze aankondiging werd vier dagen later bevestigd door het *Cadre Permanent de Concertation* (CPC). In het decreet waarin de verkiezingsdatum werd vastgelegd, werd tevens bepaald dat alle ondertekenaars van het Akkoord van Linas-Marcoussis³⁵ zich verkiesbaar mochten stellen, inclusief de twee belangrijkste oppositieleiders Henri Konan Bédié (PDCI) en Alassane Ouattara (RDR).³⁶

De verkiezingscampagne, die pas eind oktober 2009 officieel zou beginnen, is in feite in augustus en september 2008 al van start gegaan. In deze twee maanden werden, zoals verwacht, zittend president Laurent Gbagbo, oud-president Henri Konan Bédié en oud-premier Alassane Ouattara aangewezen als presidentskandidaat door hun partijen, respectievelijk het *Front Populaire Ivoirien* (FPI), de *Parti Démocratique de Côte d'Ivoire-Rassemblement Démocratique Africain* (PDCI-RDA) en de *Rassemblement des Républicains* (RDR).³⁷ Deze laatste twee partijen hebben zich, samen met de *Mouvement des Forces de l'Avenir* (MFA) en de *Union pour la Démocratie et la Paix en Côte d'Ivoire* (UDPCI), verenigd in de RHDP, teneinde zich van elkaars onderlinge steun te verzekeren in een eventuele tweede ronde tegenover de zittende president. De leider van de *Forces Nouvelles* (FN), Guillaume Soro, is uitgesloten van deelname aan de verkiezingen, omdat hij de minimumleeftijd (40 jaar) nog niet heeft bereikt.³⁸

³³ EIU, Country Report Côte d'Ivoire, april, juni, juli 2009; ONUCI, Le Représentant Spécial du Secrétaire Général des Nations Unies pour la Côte d'Ivoire discute avec le président ivoirien des défis qui restent à relever, 12 juli 2009; ONUCI, Côte d'Ivoire: l'ONU va aider la CEI à relever les défis du processus électoral, annonce Y.J. Choi, 15 juli 2009.

³⁴ S/2009/344, 7 juli 2009; EIU, Country Report Côte d'Ivoire, mei 2009.

³⁵ Het Akkoord van Linas-Marcoussis van 23 januari 2003 was het eerste vredesakkoord na het uitbreken van de crisis in september 2002. Tot de ondertekenaars behoren onder anderen Guillaume Soro, Henri Konan Bédié en Alassane Ouattara.

³⁶ S/2009/344, 7 juli 2009.

³⁷ AFP, Gbagbo nommé candidat de son parti à la présidentielle, 30 augustus 2008; Jeune Afrique, Ouattara descend dans l'arène, 12 oktober 2008.

³⁸ ICG, Côte d'Ivoire: Garantir un processus électoral crédible, april 2008; EIU, Country Report Côte d'Ivoire, augustus 2009.

Volgens internationale bronnen is er binnen de Ivoiriaanse politiek sprake van een ‘*war of succession*’, die vooral om persoonlijke macht en geld gaat. De politieke leiders en hun partijen hebben weinig vertrouwen in elkaar. President Gbagbo wordt door veel Ivoirianen gezien als een man van het volk. Oud-president Henri Konan Bédié wordt beschouwd als iemand die vooral gericht is op het bereiken van consensus, maar zijn leeftijd (75 jaar) speelt een rol. Oud-premier Alassane Ouattara kampt nog steeds met zijn afkomst. Hij wordt gezien als niet-Ivoiriaan en heeft veel vijanden.

De inschrijving van kandidaten dient uiterlijk 45 dagen voor de verkiezingen te geschieden. Om kandidaat te kunnen zijn moet men allereerst op de kiezerslijst staan. De ondertekenaars van het Akkoord van Linas-Marcoussis hebben daarnaast slechts een aanbevelingsbrief van hun partij nodig. Andere kandidaten moeten onder andere hun Ivoiriaanse nationaliteit kunnen aantonen. Hun dossiers worden door de *Conseil Constitutionnel* beoordeeld. De minimumleeftijd voor deelname aan de presidentsverkiezingen is 40 jaar, de maximumleeftijd is 75 jaar. De maximumleeftijd geldt niet voor de ondertekenaars van het Akkoord van Linas-Marcoussis.

De registratie van kandidaten voor de verkiezingen is op 25 augustus 2009 begonnen en liep tot en met 16 oktober 2009. Van de twintig kandidaten die de intentie hadden uitgesproken deel te willen nemen aan de verkiezingen, zijn inmiddels veertien kandidaten goedgekeurd. Van de drie belangrijkste kandidaten was Henri Konan Bédié (PDCI) de eerste die zich op 2 september 2009 liet inschrijven voor deelname aan de verkiezingen. Alassane Ouattara (RDR) liet zich op 12 oktober 2009 inschrijven bij de CEI. President Laurent Gbagbo (FPI) schreef zich pas in op de laatst mogelijke dag, 16 oktober 2009. Andere kandidaten die zich hebben ingeschreven zijn o.a: Jacqueline Lohoues-Oble (voormalig minister van Justitie), Albert Mabri Toikeusse (UDPCI), Romain Francis Wodié (PIT), Gnamien Konan en Adama Dolo. Zeven van de kandidaten worden gesteund door een politieke partij en zeven kandidaten zijn onafhankelijke personen. Voor zover bekend, zijn er geen partijen uitgesloten van deelname aan de verkiezingen.³⁹

Medio juni 2009 verzocht Ivoorkust de Afrikaanse Unie om verkiezingswaarnemers te sturen voor het monitoren van de komende verkiezingen. Ook ECOWAS, de EU, de *International Organisation of*

³⁹

AFP, Ivory Coast asks AU for election observers, 15 juni 2009; Jeune Afrique, Côte d’Ivoire: Gbagbo, directeur de campagne, No 2539, 6-12 september 2009; EIU, Country Report Côte d’Ivoire, september, november, december 2009; APA, Alassane Ouattara dépose sa candidature à la présidentielle ivoirienne, 12 oktober 2009; RFI, Laurent Gbagbo a déposé sa candidature, 16 oktober 2009; RFI, Côte d’Ivoire: la liste des candidats est bouclée, 17 oktober 2009.

Francophonie (IOF) en Japan zullen verkiezingswaarnemers sturen. Het CCI zal in samenwerking met ONUCI zorg dragen voor de beveiliging tijdens de verkiezingen. Hiertoe zullen onder supervisie van het CCI ongeveer 8.000 man politie en gendarmerie worden ingezet. Eind augustus 2009 riepen de secretaris-generaal van ONUCI en de minister van Defensie op tot het herstel van politiebureaus teneinde deze 8.000 man te kunnen plaatsen. In september 2009 waren 500 man aangesteld.

Begin augustus 2009 publiceerde TNS Sofres (*Société française d'études par sondages*), een Frans opinieonderzoeksbureau in het Afrikaanse weekblad *Jeune Afrique* de resultaten van een onderzoek naar een mogelijke uitslag van de verkiezingen. Volgens het onderzoek zou president Gbagbo zowel de eerste als de tweede ronde winnen. TNS Sofres zou het onderzoek in opdracht van de FPI hebben uitgevoerd. Opinieonderzoeken worden in Ivoorkust bijna nooit gehouden en het feit dat de FPI hiertoe opdracht heeft gegeven, riep onder de aanhangers van andere politieke partijen vragen op over de onpartijdigheid van de FPI. Ook worden president Gbagbo en de FPI ervan verdacht op deze wijze de uitkomst van de verkiezingen in hun voordeel te willen beïnvloeden, nog voordat verkiezingen hebben plaatsgevonden.⁴⁰

Het hoofd van de VN-vredesmissie (ONUCI) berichtte eind juli 2009 dat er een reëel risico bestond dat de verkiezingen weer zouden worden uitgesteld. De Veiligheidsraad van de VN sprak hierover in september 2009 zijn bezorgdheid uit en verschillende internationale bronnen waren van mening dat het technisch onmogelijk was de verkiezingen op de geplande datum te laten plaatsvinden. In een toespraak voor de Algemene Vergadering van de VN op 25 september 2009 verklaarde president Gbagbo absoluut zeker te zijn van de datum van 29 november 2009. Begin november 2009 liet hij tijdens een bezoek aan Yamoussoukrou evenwel weten dat het mogelijk was dat de verkiezingen naar medio december 2009 zouden worden verplaatst. De CEI bevestigde begin november 2009 dat de verkiezingen werden uitgesteld. De verschillende politieke partijen waren van mening dat een nieuwe verkiezingsdatum geen eenzijdig besluit van president Gbagbo mocht zijn, maar dat hierover gezamenlijke politieke overeenstemming zou moeten worden bereikt. Dit gebeurde tijdens de laatste vergadering van het CPC op 3 december 2009, toen president Laurent Gbagbo, premier Guillaume Soro en de twee oppositieleiders Henri Konan Bédié en Alassane Ouattara overeenkwamen dat verkiezingen eind februari of begin maart 2010 zullen plaatsvinden.⁴¹

⁴⁰ EIU, Country Report Côte d'Ivoire, augustus 2009; Jeune Afrique, Côte d'Ivoire: Le sondage qui dérange (suite), No 2534, 2-8 augustus 2009.

⁴¹ EIU, Country Report Côte d'Ivoire, augustus, september, oktober, december 2009; Reuters, Ivory Coast poll a concern – UN Security Council, 29 september 2009; UN Security Council, Security Council expresses concern at delay in publication of provisional voters list

De voorlopige kieslijst die eerst op 29 augustus 2009 en vervolgens op 15 september 2009 zou worden gepubliceerd, is op 1 oktober 2009 aan de kiescommissie overhandigd. Volgens de kiescommissie had de vertraging te maken met het niet op tijd ontvangen van door internationale donoren toegezegde gelden. Begin oktober 2009 bleek echter dat de namen van ongeveer 1,9 tot twee miljoen personen op deze lijst in geen enkel historisch archief waren terug te vinden. President Gbagbo gaf aan te willen dat deze personen alsnog via de rechter bewijzen dat ze Ivoriaan zijn en stemrecht hebben, voordat hun namen op de definitieve lijst van kiesgerechtigden worden geplaatst. In november 2009 kondigde de CEI aan dat van de 1.9 miljoen niet getraceerde personen inmiddels 900.000 personen waren gecontroleerd, zodat nog een restant van 1 miljoen personen moest worden gecontroleerd. Deze personen werden opgeroepen zich te melden bij de diverse lokale vertegenwoordigingen van de CEI om alsnog aan te tonen dat zij stemrecht hebben. Volgens ONUCI is deze groep personen evenredig verdeeld over de verschillende regio's, met een iets grotere concentratie in het westen van het land.⁴²

De politieke partijen zijn nog zeer verdeeld over de definitieve vaststelling van het aantal kiezers. De FPI vindt een lijst van 4,5 tot 5 miljoen kiezers acceptabel en wil zo snel mogelijk verkiezingen. De PDCI heeft geen problemen met een beperkte kieslijst en wil ook verkiezingen op korte termijn. De RDR wil zo snel mogelijk verkiezingen maar wil dit alleen op basis van de integrale lijst van ongeveer 6,3 miljoen kiezers.

Volgens de CEI zijn er op dit moment drie voorlopige lijsten: een lijst met gecontroleerde namen, een lijst met namen van personen die nog niet zijn

for 29 November presidential election in Côte d'Ivoire, SC/9750, 29 september 2009; Reuters, Ivory Coast finally inching towards elections? 1 oktober 2009; Reuters, Ivory Coast poll must be in 2009 - president, 6 oktober 2009; Global Insight, Côte d'Ivoire: election 2009: Ivorian president announces poll delay, seeks assistance from Ghana, 5 november 2009; Reuters, Ivorian poll not for Gbagbo to set, says rival, 9 november 2009; Reuters, Ivory Coast election chief confirms poll delay, 11 november 2009; Reuters, Ivory Coast urged to stage early 2010 poll, 3 december 2009; BBC News, Ivory Coast to vote within months, 4 december 2009.

⁴² EIU, Country Report Côte d'Ivoire, oktober, november 2009; UN Radio, Côte d'Ivoire: des enrôlés qui ne figurent pas sur les fichiers historiques, 8 oktober 2009; UN News Service, Côte d'Ivoire, UN envoy appeals for November presidential elections to keep on track, 22 oktober 2009; Reuters, Ivory Coast ID row adds to vote delay, stokes fears, 5 november 2009; ONUCI, Côte d'Ivoire: liste électorale provisoire – l'ONU encourage de nouveaux croisements additionnels, 5 november 2009; Global Insight, Côte d'Ivoire: election 2009: nationality debate threatens to delay Ivorian poll, 6 november 2009; Government of Côte d'Ivoire, Côte d'Ivoire: Communiqué de la CEI relatif au croisement positif de 83% des personnes enrôlées, 8 november 2009; Reuters, Ivorian poll not for Gbagbo to set, says rival, 9 november 2009; Reuters, Ivorian voter list ready by end of 2009 – UN, 10 november 2009.

gecontroleerd en een lijst met namen van personen die als immigrant geregistreerd staan. ONUCI heeft de lijsten verspreid naar 308 *sous-préfectures* en verschillende wijken in het hele land.⁴³ De voorlopige lijsten moeten nu door alle betrokken partijen gedurende een periode van een maand en acht dagen worden gecontroleerd. Daarna kan het vervaardigen en verspreiden van stembiljetten beginnen en tevens moeten dan de 11.000 stembureaus in gereedheid worden gebracht. Als dit gebeurd is, zal de definitieve kieslijst verschijnen.⁴⁴

Toezicht CPC en CEA⁴⁵

Het *Cadre Permanent de Concertation* (CPC) en het *Comité d'Evaluation et d'Accompagnement* (CEA) hielden tijdens de verslagperiode verschillende vergaderingen over de voortgang van de implementatie van het vredesakkoord. De Speciale Vertegenwoordiger van de VN woonde de vergaderingen van het CEA bij. Hij wees daarbij op de noodzaak van een verbetering en een versterking van de politieke dialoog tussen de verschillende partijen, teneinde de uitvoer van de afspraken uit het vredesakkoord sneller mogelijk te maken.⁴⁶

Herstel van het overheidsgezag

Hoewel de meerderheid van de ruim 24.000 ambtenaren en bestuurders, die als gevolg van de crisis sinds 2002 hun posten had verlaten, in 2008 naar het noorden en westen van het land is teruggekeerd, kan men in die delen van Ivoorkust nog niet spreken van een goed functionerend overheidsapparaat. Het herstel van de rechtsorde in het noorden ondervond wel enige vooruitgang tijdens de

⁴³ EIU, Country Report Côte d'Ivoire, februari, juli, augustus, september 2009; S/2009/344, 7 juli 2009; IRIN, Côte d'Ivoire: mise en garde du Conseil de sécurité contre un nouveau rapport des élections, 5 augustus 2009; Reuters, Ivorian election body confirms delay in poll lists, 15 september 2009; Reuters, Ivory Coast to miss voter list deadline, 14 september 2009; Reuters, Ivory Coast poll a concern – UN Security Council, 29 september 2009; S/2009/495, 29 september 2009; SC9750, 29 september 2009; Global Insight, Côte d'Ivoire: election 2009: Ivorian electoral list finally published, 2 oktober 2009; Reuters, Ivorian poll hit by new delays, France adds pressure, 16 oktober 2009.

⁴⁴ Reuters, Ivorian poll not for Gbagbo to set, says rival, 9 november 2009; Reuters, Ivorian voter list ready by end of 2009 – UN, 10 november 2009; UN News Service, Côte d'Ivoire: UN begins transporting provisional voters' list for upcoming polls, 11 november 2009; UNOCI, Côte d'Ivoire: UNOCI ensures smooth distribution of the provisional electoral list, 16 november 2009; UNOCI, Côte d'Ivoire: Summary of UNOCI weekly press conference, 12 november 2009.

⁴⁵ Het CPC is een overlegorgaan dat is opgericht bij het Vredesakkoord van Ouagadougou van 4 maart 2007. Het CPC is verantwoordelijk voor de monitoring en voortzetting van de politieke dialoog en voor de versterking van de nationale eenheid. Het CEA is verantwoordelijk voor de periodieke evaluatie van de implementatie van het akkoord. Voor meer informatie over het CPC en het CEA, zie het algemeen ambtsbericht Ivoorkust van maart 2008.

⁴⁶ Het CEA hield vergaderingen op 16 februari 2009 en 9 augustus 2009. Het CPC hield vergaderingen op 18 mei 2009 en 3 december 2009. Zie <http://www.cotedivoirepr.ci>

verslagperiode. Zo functioneren de tribunalen van Eerste Aanleg in Bouaké en Man, alsmede zeven lagere rechtbanken inmiddels. De rechtbank van Korhogo heeft echter het benodigde juridische quorum nog niet behaald en het Hof van Beroep van Bouaké heeft zijn deuren nog niet geopend. De meeste griffiers zijn herbenoemd, maar aan administratief en juridisch personeel is nog een groot gebrek.⁴⁷ Volgens internationale bronnen respecteerden de meeste *Commandants de Zone* tijdens de verslagperiode de afspraken uit het vredesakkoord, maar zijn ze op bepaalde punten voorlopig niet bereid het gezag over te dragen aan de staat tot na de verkiezingen. De *Group of Experts on Côte d'Ivoire* van de VN Veiligheidsraad is van mening dat de FN in het noorden niet werkelijk geïnteresseerd zijn in een volledig herstel van het overheidsgezag.⁴⁸

Op het gebied van belastingheffing is er in het noorden van Ivoorkust, tijdens de verslagperiode weinig vooruitgang geboekt. Belastingheffing geschiedt nog steeds door en ten bate van de *Forces Nouvelles*. Wel hebben ambtenaren die deel uitmaakten van de eerste ronde van personeel dat herbenoemd is in het noorden en het westen, inmiddels een toeslag ontvangen. Tegelijkertijd moet het ministerie van Financiën nog besluiten over de goedkeuring van een lijst met namen van personen, gelieerd aan de FN, die deel zullen gaan uitmaken van de fiscale en financiële administratie in het noorden.⁴⁹

Dumping giftig afval

In oktober 2008 werden twee personen die schuldig bevonden waren wegens het dumpen van giftig afval in Abidjan in 2006, veroordeeld tot twintig en vijf jaar gevangenisstraf. Het management van Trafigura, de Nederlandse multinational die het schip dat het afval vervoerde in beheer had, ontsnapte aan vervolging door een financiële schikking te treffen met de Ivoriaanse regering (in ruil voor vrijstelling van vervolging). In september 2009 deed een speciale rapporteur van de Mensenrechtenraad van de VN onderzoek naar de effecten van het incident. Hij stelde in een rapport dat er *prima facie* bewijs leek te zijn dat de dood van zeker vijftien mensen in 2006 en vele ziekenhuisopnamen het gevolg waren van vervuiling door de stoffen uit het schip Probo Koala. Trafigura ging akkoord met het uitbetalen van compensatiegelden aan de slachtoffers van de ramp, maar verklaarde uitdrukkelijk dat het geen schuldbekentenis betrof. *Amnesty International* riep de Ivoriaanse autoriteiten begin november 2009 op ervoor te zorgen dat de slachtoffers de compensatiegelden daadwerkelijk zullen ontvangen en dat het geld niet wordt overgemaakt aan een organisatie die zich valselijk voordeed als vertegenwoordiger van de slachtoffers. Milieuorganisatie

⁴⁷ S/2009/196, 13 april 2009; S/2009/344, 7 juli 2009; S/2009/945, 29 september 2009.

⁴⁸ S/2009/521, 9 oktober 2009.

⁴⁹ S/2009/344, 7 juli 2009; S/2009/495, 29 september 2009.

Greenpeace eist dat het management van Trafigura alsnog strafrechtelijk wordt vervolgd.⁵⁰

2.3 Veiligheidssituatie

De veiligheidssituatie in Ivoorkust liet met name gedurende de laatste maanden van de verslagperiode een verbetering zien. Zo is het aantal wegversperringen aanzienlijk afgenomen. Volgens internationale bronnen blijft de veiligheidssituatie niettemin kwetsbaar, vooral in het westen en het noorden van het land. Naast de onzekere gevolgen van de te houden verkiezingen, vormen de aanwezigheid van gewapende militieën, criminaliteit en het uitblijven van ontwapening en het nog niet volledig herstelde staatsgezag hiervan de belangrijkste oorzaken. Ivoorkust onderhield tijdens de verslagperiode vreedzame contacten met zijn buurlanden.⁵¹

Het noorden

In het noorden van Ivoorkust laat de veiligheidssituatie slechts beperkt verbetering zien. Leden van de FN maakten zich schuldig aan intimidatie, willekeurige arrestatie, afpersing en fysiek geweld. Door de afwezigheid van een goed functionerend rechtssysteem kunnen criminelen veelal straffeloos opereren, wat zich met name vertaalt in een hoog aantal (gewapende) overvallen en verkrachtingen.⁵²

Het westen

De veiligheidssituatie in het westen van Ivoorkust is gedurende de verslagperiode niet verbeterd. Het westen blijft het minst veilige deel van het land. Dit is met name het gevolg van het conflict over landrechten, dat al sinds jaren bestaat, maar tijdens de politieke crisis vanaf 2002 is verergerd. Naast spanningen tussen de verschillende gemeenschappen,⁵³ vormen de aanhoudende criminele acties van

⁵⁰ UN Human Rights Council, Press statement by UN expert on 'Probo Koala' incident report, 17 september 2009; ANP/AFP, Vervuiling Probo Koala maakte slachtoffers, 17 september 2009; UN General Assembly, A/HRC/12/26Add.2, 3 september 2009; AFP, Greenpeace seeks wider 'toxic ship' probe in Netherlands, 17 september 2009; Reuters, UK court to formalise Trafigura waste case deal, 22 september 2009; NRC Handelsblad, Spoken in Abidjan, 17 oktober 2009; EIU, Country Report Côte d'Ivoire, oktober 2009; AI, Côte d'Ivoire: authorities must ensure toxic waste compensation reaches victims, 5 november 2009; AI, Amnesty International welcomes decision to not transfer Côte d'Ivoire toxic waste compensation, 6 november 2009.

⁵¹ S/2009/196, 13 april 2009; S/2009/344, 7 juli 2009; S/2009/495, 29 september 2009.

⁵² AI, Amnesty International Report 2009 – Côte d'Ivoire, 16 december 2008; HRW, World Report 2009, Country Summary – Côte d'Ivoire, 14 januari 2009; IRIN, Côte d'Ivoire: Rape a daily menace for rural women, 30 maart 2009; S/2009/344, 7 juli 2009.

⁵³ Voor de achtergronden van deze spanningen wordt verwezen naar paragraaf 3.4.3.

gewapende bendes (*'coupeurs de route'*) een belangrijke bron van onveiligheid. Verder baart het toenemende aantal ontvoeringen en verkrachtingen zorgen.⁵⁴

Het zuiden

Hoewel de algemene veiligheidssituatie in het zuiden van het land is verbeterd, is er in dit gebied nog steeds sprake van veel criminaliteit, vooral in Abidjan. Burgers worden geconfronteerd met intimidatie, willekeurige arrestatie en detentie, afpersing en fysiek geweld door leden van de veiligheidsdiensten. Tijdens de verslagperiode deden zich enkele veiligheidsincidenten voor. Zo vond er begin juni 2009 een grootschalige staking plaats in de haven van Abidjan, waarbij havenarbeiders protesteerden tegen hun slechte arbeidsvoorwaarden. De staking liep uit op gewelddadigheden. De oproerpolitie gebruikte traangas en geweld. Zestig personen raakten gewond en twintig stakers werden gearresteerd.⁵⁵

Gebied voormalige vertrouwenszone en hereniging noord-zuid

De tijdelijke *'green line'*, die vanaf 15 september 2007 in de plaats was gekomen van de vertrouwenszone, hield op 30 juli 2008 feitelijk op te bestaan, nadat ONUCI volgens schema de laatste van zeventien observatieposten had opgeheven. Gemengde politie-eenheden, de zogenaamde *brigades mixtes* bestaande uit politieagenten van de FDS en de FAFN, patrouilleren het gebied rond de voormalige vertrouwenszone. De *brigades mixtes* hebben te kampen met een gebrek aan geld en uitrusting, waardoor hun effectiviteit wordt ondermijnd. UNHCR is van mening dat dit de veiligheid in dit gebied niet ten goede komt. Andere internationale bronnen zijn van mening dat het in het gebied van de voormalige vertrouwenszone niet gevaarlijker is dan in andere gebieden in het noorden.⁵⁶

Volgens een *Group of Experts on Côte d'Ivoire* van de VN Veiligheidsraad wordt door zowel de regering in het zuiden, als de FN in het noorden niet echt gewerkt aan een hereniging van het land. De meeste activiteiten die op dit gebied plaatsvonden, waren vooralsnog symbolisch van aard. Internationale bronnen benadrukken dat een daadwerkelijke hereniging tussen het noorden en het zuiden vooral afhangt van de wil tot samenwerking van de *Commandants de Zone* met de regering, waarbij de rol van president Compaoré als bemiddelaar van groot belang is. Volgens hen is er momenteel sprake van een impasse in het herenigingsproces.⁵⁷

In april 2009 waren er spanningen tussen aanhangers van president Gbagbo en noordelijke rebelligroeperingen van de FN over de hereniging tussen het noorden

⁵⁴ S/2009/344, 7 juli 2009; S/2009/495, 29 september 2009.

⁵⁵ EIU, Country Report Côte d'Ivoire, juli 2009; S/2009/495, 29 september 2009.

⁵⁶ S/2009/196, 13 april 2009; S/2009/344, 7 juli 2009; S/2009/495, 29 september 2009.

⁵⁷ S/2009/521, 9 oktober 2009.

en het zuiden. Medio april 2009 riepen enkele van de FN rebellengroeperingen hun leider, Guillaume Soro, op om zijn post als premier op te geven en zich in Bouaké, het hoofdkwartier van het noorden, te vestigen. Hij zou daarmee afstand kunnen nemen van president Gbagbo en de FPI. Reden voor dit verzoek waren geruchten over pogingen van president Gbagbo om de verkiezingen uit te stellen.⁵⁸

Internationale relaties

De relatie met Frankrijk is tijdens de verslagperiode enigszins onder druk komen te staan naar aanleiding van uitspraken van de Franse president over mogelijk uitstel van de verkiezingen in Ivoorkust. Hoewel Frankrijk sinds het aantreden van president Sarkozy in 2007 een serieuze poging heeft gedaan om de bilaterale relatie tussen de landen te verbeteren (door bijvoorbeeld te bemiddelen bij onderhandelingen met multilaterale organisaties over schuldverlichting), lijkt het land zijn geduld te verliezen nu het ondanks de steun van een dure vredesoperatie doelwit lijkt te worden van antikoloniale gevoelens onder aanhangers van president Gbagbo.⁵⁹

Ivoorkust zal regionale initiatieven blijven ondersteunen om de politieke stabiliteit in de westelijke buurlanden, met name Guinee, te garanderen, aangezien poreuze grenzen en een overeenkomstige etnische problematiek het vredesproces in Ivoorkust kunnen ondermijnen.⁶⁰

Demobilisatie, ontwapening en re-integratie

Het proces van demobilisatie, ontwapening en re-integratie van de *Forces Armées des Forces Nouvelles* (FAFN), een belangrijk onderdeel van het Vredesakkoord van Ouagadougou, liet tijdens de verslagperiode slechts op beperkte schaal vooruitgang zien. Zo hadden de re-integratieprogramma's in het kader van de *Programmes Nationaux de Réinsertion et de Réhabilitation Communautaire* (PNRRC) nog steeds te kampen met grote financiële tekorten.⁶¹

Eind juli 2009 hadden 3.000 tot 4.000 oud-strijders deelgenomen aan het DDR-programma. De minister van Defensie verklaarde begin september 2009 dat het ontwapeningsproces langer duurde dan gepland vanwege materiële en financiële problemen.⁶²

⁵⁸ EIU, Country Report Côte d'Ivoire, mei 2009.

⁵⁹ EIU, Country Report Côte d'Ivoire, augustus 2009.

⁶⁰ EIU, Country Report Côte d'Ivoire, mei, september, oktober 2009.

⁶¹ EIU, Country Report Côte d'Ivoire, maart 2009; S/2009/344, 7 juli 2009.

⁶² EIU, Country Report Côte d'Ivoire, mei 2009; Ivorian ex-fighters build new businesses under UN reintegration programme, 28 juli 2009, verkrijgbaar via <http://www.reliefweb.int>; Jeune Afrique, Côte d'Ivoire: un pays, deux armées, No. 2538, 30 augustus - 5 september 2009.

ONUCI heeft in samenwerking met UNDP 525 microprojecten uitgevoerd, waardoor ongeveer 3.400 oud-strijders, vrouwen en jongeren ondersteund werden bij hun demobilisatie en herintreding in de samenleving. Ongeveer 80 % van deze projecten is succesvol gebleken. De meeste politieke leiders hebben inmiddels geaccepteerd dat het demobilisatieproces niet vóór de verkiezingsdatum (zoals afgesproken in het Vredesakkoord van Ouagadougou) zal worden voltooid.⁶³

Ontmanteling milities

Met de ontmanteling van milities is, ondanks problemen over het niet uitbetalen van toegezegde reisvergoedingen en protestacties over de langzame voortgang, toch enige voortgang gemaakt. Internationale bronnen meldden in oktober 2009 dat de ongeveer 35.000 milities in het land deels gedemobiliseerd zijn. In het westen van het land bevinden zich ongeveer 18.000 milities die nog niet zijn gedemobiliseerd. In het zuiden zijn ongeveer 10.000 milities voor een groot deel gedemobiliseerd en in Abidjan zijn ongeveer 7.000 milities gedemobiliseerd. Het risico bestaat dat de overgebleven milities gaan demonstreren in de aanloop naar de verkiezingen, omdat ze geen geld hebben. De president houdt, volgens deze bronnen, een deel van hen onder druk, zodat hij ze kan inzetten, mocht dat nodig zijn.⁶⁴

Ontwapening

Van ontwapening was tijdens de verslagperiode nauwelijks sprake. Volgens *International Crisis Group* en andere internationale organisaties is het aantal wapens dat werd ingeleverd te verwaarlozen. Cijfers over het aantal wapens dat nog in omloop is zijn niet bekend en ondanks het wapenembargo komen er nog steeds wapens het land binnen.⁶⁵

Wapen- en diamantsancties

Op 29 oktober 2009 verlengde de VN Veiligheidsraad het embargo op de invoer van wapens en de handel in diamanten weer met een jaar, omdat partijen in zowel het noorden als het zuiden zich volgens de VN weer aan het bewapenen zijn. De illegale export en handel in diamanten vindt volgens de VN met name plaats naar Israël, de Verenigde Arabische Emiraten, Libanon, Guinee en Liberia, al ontkent Israël de beschuldigingen. Ook de individuele sancties tegen Charles Blé Goudé en Eugène Djué van de *Jeunes Patriotes* en Martin Kouakou Fofié van de FN werden met een jaar verlengd. De VN hebben verder Burkina Faso gevraagd

⁶³ S/2009/495, 29 september 2009.

⁶⁴ EIU, Country Report Côte d'Ivoire, februari, maart, september 2009; ICG, Côte d'Ivoire: les impératifs de sortie de crise, 2 juli 2009; UN Radio, Désarmement: des milices ivoiriennes menacent de paralyser l'ouest du pays, 4 september 2009.

⁶⁵ Vooral vanuit Burkina Faso, Guinee en Liberia en via de haven van Abidjan. S/2009/521, 9 oktober 2009; EIU, Country Report Côte d'Ivoire, november 2009.

onderzoek te doen naar wapenleveranties die vanuit Burkina Faso naar het noorden van Ivoorkust plaatsvinden.⁶⁶

Rechtsstaat

De grote mate van straffeloosheid blijft een bron van zorg voor de veiligheidssituatie in Ivoorkust. In het noorden bestaat nog geen rechtsstaat en de functies van politie en justitie zijn daar in de praktijk nog grotendeels in handen van de *Commandants de Zone* van de *Forces Nouvelles*, waarbij veelal sprake is van een arbitraire machtsuitoefening. In het westen is evenmin sprake van een functionerend overheidsapparaat. In het zuiden bestaan de aan wetten gebonden republikeinse instellingen wel, maar in de praktijk wordt het functioneren van de rechtsstaat door corruptie, nepotisme en incompetentie ondermijnd. Dit uit zich bijvoorbeeld in banditisme, verkrachtingen en diverse mensenrechtenschendingen.⁶⁷

Op de *Democracy Index 2008* van *The Economist Intelligence Unit* staat Ivoorkust op een 134e plaats van 167 landen.⁶⁸

Centre de Commandement Intégré

Het Vredesakkoord van Ouagadougou voorziet in de integratie van de *Forces de Défense et de Sécurité de Côte d'Ivoire* (FDS) en de *Forces Armées des Forces Nouvelles* (FAFN) en in de daarbij noodzakelijke herstructurering van de FDS onder leiding van een *Centre de Commandement Intégré* (CCI). Volgens het vierde aanvullend Akkoord op het Vredesakkoord van Ouagadougou zouden 5.000 FAFN-strijders binnen twee jaar in de FDS moeten worden opgenomen. Hierover is lange tijd geen enkele vooruitgang geboekt vanwege voortdurende onenigheid over de aantallen strijders van de FAFN die moeten worden geïntegreerd in de FDS en de rangen die hun moeten worden toegekend. Eind augustus 2009 organiseerde het ministerie van Defensie een seminar over de harmonisering van de rangen, maar een definitieve oplossing voor het probleem werd niet gevonden. Medio november 2009 werd voor het eerst een belangrijke stap gezet ten aanzien van de kwestie, toen president Gbagbo een decreet tekende over de toekenning van

⁶⁶ S/2009/196, 13 april 2009; ICG, Côte d'Ivoire: les impératifs de sortie de crise, 2 juli 2009; Reuters, Ivory Coast risks botched, not just late, election, 10 september 2009; S/2009/521, 9 oktober 2009; Reuters, UN wants probe of arms sent to Ivory Coast rebels, 27 oktober 2009; Global Insight, Côte d'Ivoire: UN extends arms embargo on Côte d'Ivoire as opposing factions rearm, 30 oktober 2009; Le Monde, Un rapport de l'ONU s'inquiète du réarmement en cours en Côte d'Ivoire, 30 oktober 2009; Le Monde, Israël et les 'diamants du sang', 30 oktober 2009; S/RES/1893 (2009), 29 oktober 2009.

⁶⁷ AI, Amnesty International Report 2009 – Côte d'Ivoire, 16 december 2008; Freedom House, Freedom in the World – Côte d'Ivoire (2009); HRW, World Report 2009, Country Summary – Côte d'Ivoire, 14 januari 2009; ICG, Côte d'Ivoire: les impératifs de sortie de crise, 2 juli 2009; S/2009/344, 7 juli 2009; S/2009/521, 9 oktober 2009.

⁶⁸ EIU, Country Report Côte d'Ivoire, april 2009.

militaire rangen aan voormalige FN-rebellen. Het betrof 400 man in de rangen van korporaal tot generaal.⁶⁹

Het CCI zelf is wel operationeel, hoewel financiële problemen en een gebrek aan communicatie- en transportmiddelen de operationele capaciteit beperken, ondanks bijstand van ONUCI en de Franse troepenmacht *Licorne*. Dit is met name voelbaar op het niveau van de *brigades mixtes*, die onder het bevel van het CCI worden ingezet in de voormalige vertrouwenszone.⁷⁰

Forces de Défense et de Sécurité de Côte d'Ivoire

De *Forces de Défense et de Sécurité de Côte d'Ivoire* (FDS) bestaan uit leger, marine, luchtmacht, gendarmerie en andere veiligheidsdiensten, zoals het *Centre de Commandement des Opérations de Sécurité* (CECOS), en vallen onder de verantwoordelijkheid van de minister van Defensie. Het opperbevel is in handen van de president. De FDS bestaan uit ongeveer 30.000 man en gelden als slecht getraind, slecht georganiseerd, gepolitiseerd en intern verdeeld langs etnische lijnen. Het leger staat onder leiding van generaal Philippe Mangou. De FDS zijn in principe alleen in het gebied ten zuiden van de 'green line' aanwezig. Volgens de *Group of Experts on Côte d'Ivoire* van de VN Veiligheidsraad ontvangen FDS-militairen militaire training in Marokko.⁷¹

Tijdens de verslagperiode heeft het CECOS, dat ongeveer 600 leden telt en dat in 2005 door de president is aangesteld om banditisme te bestrijden, zich schuldig gemaakt aan mensenrechtenschendingen.⁷²

Forces Nouvelles en Forces Armées des Forces Nouvelles

Het gebied ten noorden van de voormalige vertrouwenszone is in de praktijk nog altijd in handen van de *Forces Nouvelles* (FN).⁷³ De FN zijn een samenwerkingsverband van de rebellenbewegingen *Mouvement Patriotique de Côte d'Ivoire* (MPCI), *Mouvement Populaire Ivoirien du Grand-Ouest* (MPIGO) en *Mouvement pour la Justice et la Paix* (MJP). Hun gezamenlijk hoofdkwartier, het *Secrétariat Général*, bevindt zich in de noordelijke stad Bouaké. De FN als

⁶⁹ ICG, Côte d'Ivoire: les impératifs de sortie de crise, 2 juli 2009; Jeune Afrique, Côte d'Ivoire: un pays, deux armées, No. 2538, 30 augustus – 5 september 2009; S/2009/495, 29 september 2009; MISNA, Côte d'Ivoire, Decree signed approving army ranks of former rebels, 18 november 2009.

⁷⁰ EIU, Country Report Côte d'Ivoire, september 2009.

⁷¹ US Department of State, Background Note: Côte d'Ivoire, augustus 2009; S/2009/521, 9 oktober 2009.

⁷² US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 - Côte d'Ivoire, 25 februari 2009; Jeune Afrique, Côte d'Ivoire: un pays, deux armées, No. 2538, 30 augustus - 5 september 2009.

⁷³ S/2008/645, 13 oktober 2008; IRIN, Côte d'Ivoire: Rights groups warn against "elections at all costs", 31 oktober 2008.

geheel staan onder leiding van Guillaume Soro, naast premier van Ivoorkust dus ook secretaris-generaal van de FN. Zijn *Directeur de Cabinet*, Sinima Bamba, staat aan het hoofd van de ambtelijke organisatie, die bestaat uit twaalf *cellules* en vijf *services*, verantwoordelijk voor terreinen uiteenlopend van buitenlandse zaken tot gezondheidszorg en onderwijs. Andere belangrijke personen binnen de organisatie zijn de woordvoerder, Sidiki Konaté, en de *Chef de Cabinet militaire*, generaal Michel Gueu.

De FN beschikken over een militaire vleugel, de *Forces Armées des Forces Nouvelles* (FAFN), die voornamelijk bestaat uit oud-militairen van het regeringsleger. Het opperbevel is in handen van de secretaris-generaal van de FN. De militaire top (*Etat-major*) is eveneens gevestigd in Bouaké en staat onder leiding van de chef-staf, generaal Soumaïla Bakayoko. Daaronder ressorteren vijf *Grands Commandements* en tien *Commandants de Zone* ('com'zone'), waarvan Issiaka Ouattara (adjunct chef-staf) en Chérif Ousmane (zone Bouaké) de bekendsten zijn.⁷⁴ De werkelijke gezagsverhoudingen binnen de FN en de FAFN zijn moeilijk vast te stellen.

Op 26 mei 2009 werd in Bouaké een officiële ceremonie gehouden ter ere van het overhandigen van de macht van de *Commandants de Zone* aan de centraal (door de overheid) aangewezen prefecten. Deze overdracht vormde een belangrijke component in het Vredesakkoord van Ouagadougou en een cruciale stap in de hereniging van het noorden met het zuiden van het land. De overdracht werd echter twee keer uitgesteld, omdat de rebellen het niet eens konden worden over de voorwaarden. Bovendien waren niet alle *Commandants de Zone* aanwezig bij de ceremonie.⁷⁵ Sinds de overdracht ligt de veiligheid in het noorden officieel gesproken in handen van het CCI. In de praktijk voeren verschillende *Commandants de Zone* nog steeds de controle uit over hun zone.⁷⁶

Milities en andere gewapende groeperingen

Naast de FDS en de FAFN, telt Ivoorkust nog andere, veelal gewapende groeperingen die van invloed zijn op de veiligheidssituatie. De meeste van deze groeperingen bestaan uit aanhangers van president Gbagbo. Zij hebben vaak dezelfde etnische afkomst als de president (*Bété*) of zijn afkomstig uit verwante etnische groeperingen.

⁷⁴ Voor een overzicht van de namen van de *Commandants de Zone* van de FN, zie S/2009/521, 9 oktober 2009.

⁷⁵ De *Commandants de Zone* lieten zich vertegenwoordigen door Martin Kouakou Fofié.

⁷⁶ Global Insight, Côte d'Ivoire: northern Côte d'Ivoire hands power to state administrators, 27 mei 2009; EIU, Country Report Côte d'Ivoire, juni 2009; ICG, Côte d'Ivoire: les impératifs de sortie de crise, 2 juli 2009.

Het *Congrès des Jeunes Patriotes* (COJEP) is een gewapende jongerengroepering die loyaal is aan president Gbagbo en onder leiding staat van Charles Blé Goudé. De leden worden bewapend door de regering en vermoed wordt dat enkele duizenden onder hen militaire training hebben gehad. De organisatie is politiek actief en operationeel. Begin 2009 demonstreerden leden van de *Jeunes Patriotes* tegen de individuele sancties die zijn opgelegd aan hun leider Charles Blé Goudé. Ook eisten ze de terugtrekking van ONUCI-troepen uit San-Pedro.⁷⁷

De *Fédération Estudiantine et Scolaire de Côte d'Ivoire* (FESCI) is een machtige studentenorganisatie die verantwoordelijk wordt gehouden voor gewelddadige demonstraties en mensenrechtenschendingen. Tegen misdaden begaan door FESCI-leden wordt door de autoriteiten over het algemeen niet opgetreden. De FESCI is een hiërarchische organisatie, die bekend staat om haar vermogen kleine operaties snel op te schalen tot massademonstraties. Zij staat onder leiding van een door de leden gekozen secretaris-generaal, sinds december 2007 Augustin Mian. Een deel van de leden is gewapend. Diverse bronnen melden dat relatief veel hoge posities binnen het openbaar bestuur en het ambtelijk apparaat worden ingenomen door (oud-)FESCI-leden. In de verslagperiode vonden gewelddadige botsingen plaats tussen FESCI en andere studentenorganisaties.⁷⁸

De *Groupement des Patriotes pour la Paix* (GPP) is een gewapende groepering die loyaal is aan president Gbagbo en wordt geleid door Charles Groguhé. Hoewel de organisatie al meerdere malen werd ontmanteld⁷⁹, bleef zij tot de vorige verslagperiode verantwoordelijk voor geweld en intimidatie tegen de bevolking van enkele wijken in Abidjan. Het is niet bekend in hoeverre de organisatie thans nog functioneert.

De drie bovengenoemde organisaties maken deel uit van een netwerk van pro-Gbagbo milities dat ook wel de *Galaxie Patriotique* wordt genoemd.⁸⁰ In en rond Abidjan zijn in de verslagperiode geen meldingen geweest van gecoördineerde gewapende acties door de *Galaxie Patriotique*. Het is niet bekend of de milities die opereren in het westen van Ivoorkust nog militaire acties hebben uitgevoerd. Bronnen melden dat sinds het Vredesakkoord van Ouagadougou de commandostructuren veelal verwaterd zijn en veel van deze milities hun activiteiten hebben verlegd naar criminele activiteiten.

⁷⁷ S/2009/196, 13 april 2009; ICG, Côte d'Ivoire: les impératifs de sortie de crise, 2 juli 2009.

⁷⁸ HRW, 'The best school', Student violence, impunity and the crisis in Côte d'Ivoire, mei 2008; S/2009/196, 13 april 2009; S/2009/344, 7 juli 2009.

⁷⁹ AFP, Démantèlement d'un groupe de plus de 300 miliciens pro-Gbagbo à Abidjan, 12 november 2008.

⁸⁰ HRW, The Best School. Student Violence, Impunity and the Crisis in Côte d'Ivoire, mei 2008.

Er zijn ook groeperingen die aan de FN zijn gelieerd, zoals de groepering van traditionele jagers, de Dozo's. Tijdens het conflict deden ze dienst als paramilitaire hulptroepen van de FN-rebellen. In de verslagperiode waren zij nog steeds actief.

ONUCI en Licorne

Met VN-resolutie 1880 (2009) van 31 juli 2009 werd het mandaat van zowel ONUCI als *Licorne* tot 31 januari 2010 verlengd. Met de ondertekening van het Akkoord van Ouagadougou zijn de taken van zowel de Franse troepenmacht *Licorne* als de *Opération des Nations Unies en Côte d'Ivoire* (ONUCI) veranderd in een meer ondersteunende en toezichhoudende rol. ONUCI telt per 1 juli 2009 1.200 politieagenten en per 22 juli 2009 7.200 militairen, die sinds september 2006 onder leiding staan van Fernand Marcel Amoussou uit Benin. De operatie maakt gebruik van een basis in Abidjan en 22 bases verspreid door het land. De Franse troepenmacht *Licorne*, die sinds juli 2008 onder leiding staat van generaal-majoor Philippe Houbroun, is in de eerste helft van 2009 verder teruggebracht van 2.400 naar 900 militairen en beschikt nog over één basis, in Abidjan. Een verdere uitfasering hangt af van de uitkomst van de verkiezingen en van de nieuw gekozen president. Beide troepenmachten hebben aangegeven hun mobiliteit te willen vergroten (zonder hun getalsterkte te verhogen) om beter in staat te zijn overal de voorbereiding en organisatie van de verkiezingen te kunnen beveiligen.⁸¹

⁸¹

EIU, Country Report Côte d'Ivoire, februari 2009; S/RES/1865 (2009), 27 januari 2009; S/2009/344, 7 juli 2009; MISNA, Côte d'Ivoire: La force française Licorne réduit de moitié ses troupes déployées dans le pays, 3 juni 2009; Security Council, Security Council adopts resolution 1880, extending mandates of Côte d'Ivoire operation, supporting French forces until January 2010, SC/9720, 31 juli 2009; S/2009/495, 29 september 2009.

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en protocollen

Ivoorkust is partij bij een aantal internationale instrumenten op het gebied van mensenrechten en het humanitair recht, waaronder:⁸²

- Handvest van de Verenigde Naties (1960);
- Verdrag betreffende de status van vluchtelingen (1961) en het Protocol betreffende de status van vluchtelingen (1970);
- de vier Geneefse Verdragen uit 1949 betreffende krijgsgevangenen, strijdkrachten ter land en ter zee en burgers in oorlogstijd (1961) en de bijbehorende twee Additionele Protocollen uit 1977 betreffende de bescherming van slachtoffers van internationale en niet-internationale gewapende conflicten (1988);
- Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (1973);
- Verdrag inzake de rechten van het kind (1991);
- Internationaal verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (1992);
- Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (1992), inclusief het eerste Facultatief Protocol waarin het individueel klachtenrecht bij het Mensenrechtencomité wordt vastgesteld (1997);
- Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (1995);
- Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing (1995);
- Afrikaans Handvest voor de rechten van mensen en volken (1992), inclusief het bijbehorende Protocol betreffende de oprichting van een Afrikaans Hof voor de rechten van mensen en volken;
- Verdrag op het verbod van landmijnen (2000).⁸³

Ivoorkust heeft bij geen enkel verdragsorgaan van de VN tijdig voldaan aan de rapportageplicht. Ook is Ivoorkust één van de landen die geen staande uitnodiging aan de Speciale Rapporteurs van de VN heeft verstrekt.⁸⁴

⁸² Tussen haakjes staat aangegeven vanaf welk jaar het genoemde instrument voor Ivoorkust bindend is.

⁸³ A/HCR/WG.6/6/CIV/1, 3 september 2009. Zie ook: <http://www.treaties.un.org>.

⁸⁴ Zie <http://www.ohchr.org>.

Ivoorkust heeft het Statuut van het Internationaal Strafhof getekend, maar nog niet geratificeerd. In februari 2005 gaf Ivoorkust niettemin aan de jurisdictie van het Strafhof te erkennen voor oorlogsmisdaden die sinds september 2002 in Ivoorkust zijn gepleegd.⁸⁵ Volgens de aanklager van het Hof hebben de Ivoriaanse autoriteiten op ad hoc basis ook toestemming gegeven ter plaatse onderzoek te doen. Tot dusver hebben de Ivoriaanse autoriteiten de uitvoering van dergelijk onderzoek echter steeds tegengewerkt.⁸⁶

Volgens de Ivoriaanse grondwet prevaleren in principe de bepalingen van alle geratificeerde en gepubliceerde internationale instrumenten boven de nationale wetgeving.⁸⁷

3.1.2 Nationale wetgeving

De grondwet van Ivoorkust (goedgekeurd bij referendum op 23 juli 2000 en bij wet nr. 2000-513 op 1 augustus 2000) bevat een opsomming van de mensenrechten die in Ivoorkust dienen te worden beschermd.⁸⁸ Naast rechten noemt de grondwet een aantal plichten, die bindend zijn voor alle personen die zich op het grondgebied van Ivoorkust bevinden, waaronder de plicht om de wetten van het land na te leven en de bij wet voorgeschreven fiscale lasten te voldoen.

Nationaliteitswetgeving

De regels inzake de verkrijging en het verlies van de Ivoriaanse nationaliteit zijn vervat in de Nationaliteitswet van 14 december 1961.⁸⁹ De Nationaliteitswet sluit het bezit van meervoudige nationaliteit niet uit. De Ivoriaanse nationaliteit gaat verloren door vrijwillige verkrijging of erkenning van een andere nationaliteit, maar in bepaalde gevallen is voor het daadwerkelijke verlies van de nationaliteit een daartoe strekkend besluit van de Ivoriaanse regering noodzakelijk. De Ivoriaanse nationaliteit gaat niet verloren door het aanvragen van asiel of andere vorm van internationale bescherming buiten Ivoorkust. Sinds augustus 2006 dient

⁸⁵ AP, Ivory Coast recognizes jurisdiction of International Criminal Court, 15 februari 2005.

⁸⁶ IRIN, Côte d'Ivoire: UN confirms existence of blacklist of human rights abusers, 31 januari 2005; HRW, World Report 2009, Country Summary - Côte d'Ivoire, 14 januari 2009.

⁸⁷ Zie artikel 87 van de grondwet van Ivoorkust, verkrijgbaar via <http://www.cotedivoirepr.ci>.

⁸⁸ Een kopie van de grondwet van Ivoorkust is, naast andere Ivoriaanse wetgeving, verkrijgbaar via de website van de President van de Republiek Ivoorkust, <http://www.cotedivoirepr.ci>.

⁸⁹ Loi n° 61- 415 du 14 décembre 1961 portant Code de la nationalité. Deze wet werd laatstelijk in 2005 gewijzigd bij presidentieel besluit n° 2005-04/PR van 15 juli 2005. Met het genoemde besluit werden de wijzigingen van artikel 53 van de Nationaliteitswet (zie het algemeen ambtsbericht Ivoorkust van augustus 2006) ongedaan gemaakt.

in een geboorteakte naast andere gegevens tevens de nationaliteit van beide ouders van een kind expliciet te worden vermeld.⁹⁰

Amnestiewet

Op 12 april 2007 nam de president een verordening aan, waarin amnestie wordt verleend aan burgers en militairen⁹¹ die gerelateerd aan het conflict inbreuk hebben gemaakt op de ‘nationale veiligheid’ tussen 17 september 2000 en 12 april 2007.⁹² In tegenstelling tot de amnestiewet uit 2003⁹³ gaat de verordening niet in op details en uitzonderingen, zoals economische misdrijven, oorlogsmisdrijven en personen die zich schuldig hebben gemaakt aan ernstige schendingen van mensenrechten. De verordening is daarmee niet in overeenstemming met zowel het Vredesakkoord van Ouagadougou, dat uitgaat van ‘uitbreiding’ van de amnestiewet uit 2003 en de uitzonderingen expliciet noemt,⁹⁴ als de verplichtingen van Ivoorkust ten aanzien van het internationale recht.⁹⁵ Tegenover een delegatie van *Amnesty International* heeft president Gbagbo echter verklaard dat de amnestiewet niet van toepassing is op ‘misdaden tegen de menselijkheid’, waarmee hij aangaf dat de verordening niet geldt voor gepleegde ernstige misdaden onder internationaal recht.⁹⁶ Op dit punt hebben zich tijdens de verslagperiode geen nieuwe ontwikkelingen voorgedaan. Volgens een bron is de amnestiewet vooral een politiek gebaar geweest en wordt zij in de praktijk niet gebruikt. Gedurende de periode maart 2008 tot maart 2009 werd volgens het *Human Rights Report 2008* van het *US State Department* geen amnestie verleend aan burgers of militairen.⁹⁷

Corruptie

Ivoorkust kent een ‘cultuur van corruptie’. Corruptie is overal aanwezig, op alle niveaus en wordt met name veroorzaakt door de afwezigheid van effectief staatsgezag en een gebrek aan (juridisch) toezicht. Verschillende internationale bronnen bevestigen dat er in 2009 sprake was van toenemende corruptie, vooral in

⁹⁰ Reuters, War-riven Ivory Coast tightens nationality law, 3 augustus 2006.

⁹¹ Het gaat om burgers en militairen die dader, medeplichtig, schuldig of verdachte zijn en in Ivoorkust of in het buitenland verblijven.

⁹² Ordonnance n° 2007- 457 du 12 avril 2007 portant amnistie, verkrijgbaar via <http://www.cotedivoirepr.ci>.

⁹³ De amnestiewet uit 2003 zal worden verlengd. Voor de regelingen in deze wet, zie algemeen ambtsbericht Ivoorkust, april 2004.

⁹⁴ In dit kader spreekt het akkoord van ‘étendre la portée de la loi d’amnistie adoptée en 2003’.

⁹⁵ S/2007/593, 1 oktober 2007.

⁹⁶ HRW, World Report 2008, Country Summary – Côte d’Ivoire, 31 januari 2008.

⁹⁷ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 - Côte d’Ivoire, 25 februari 2009.

het zuiden van het land.⁹⁸ Al ondernam de regering in 2008 enkele pogingen om corruptie in de cacaosector aan te pakken. Er werd een commissie aangesteld die toezicht moet houden op de sector en er kwam een onderzoek. Dit resulteerde in de ondervraging en tijdelijke detentie van enkele belangrijke kopstukken uit de sector, onder wie de minister van Landbouw. Verder werd bekend dat het bureau van de president betrokken was bij corruptie. De secretaris van president Gbagbo werd veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf en een boete wegens fraude. Daarnaast bleek dat er gefraudeerd werd met het inhuren van niet-bestaand personeel. Op de *Transparency International Corruption Perceptions Index 2009* neemt Ivoorkust een gedeelde 154^e plaats (uit een totaal van 180 landen) in.⁹⁹

3.2 Toezicht

Nationaal gouvernementeel

Ivoorkust kent geen effectieve instrumenten van toezicht op de bescherming en naleving van mensenrechten op nationaal niveau. Op nationaal niveau wordt geen druk uitgeoefend om dit te veranderen.

De in januari 2007 opgerichte *Commission Nationale des Droits de l'Homme de Côte d'Ivoire* (CNDH) bestaat uit vertegenwoordigers van de verschillende politieke bewegingen in Ivoorkust. Aangezien non-gouvernementele organisaties niet bij de CNDH zijn betrokken, voldoet zij niet aan de internationale criteria voor een onafhankelijke commissie. De CNDH heeft echter zelf verklaard onafhankelijk te werk te zullen gaan en heeft samen met het ministerie van Justitie en Mensenrechten en met steun van ONUCI haar interne werkwijze in een actieplan vervat. Volgens een bron is de mensenrechtencommissie wel actief, maar heeft zij beperkte slagkracht en is zij bovendien financieel afhankelijk van de regering. Er is sinds juli 2007 geen enkel decreet op het gebied van mensenrechten meer getekend en voor zover bekend heeft het werk van de commissie gedurende de verslagperiode geen inhoudelijke resultaten opgeleverd.

Nationaal niet-gouvernementeel

In Ivoorkust is een aantal nationale non-gouvernementele mensenrechtenorganisaties actief. Volgens een bron zijn sommige van die organisaties gelieerd aan politieke partijen. Over het algemeen ondervinden deze organisaties weinig hinder bij de uitvoering van hun werk.

⁹⁸ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 - Côte d'Ivoire, 25 februari 2009; Freedom House, Freedom in the World – Côte d'Ivoire 2009; HRW, World Report 2009, Country Summary - Côte d'Ivoire, 14 januari 2009.

⁹⁹ Transparency International, Corruption Perceptions Index 2009; EIU Country Report Côte d'Ivoire, maart 2009.

Enkele mensenrechtenorganisaties in Ivoorkust zijn: de *Ligue Ivoirienne des Droits de l'Homme* (LIDHO), de *Mouvement Ivoirien des Droits Humains* (MIDH)¹⁰⁰ of de *Association/Actions pour la Protection des Droits de l'Homme* (APDH), de *Regroupement des Acteurs Ivoiriens des Droits de l'Homme* (RAIDH) en *Le Club Africain Côte d'Ivoire*.¹⁰¹

Internationaal

Internationaal toezicht is sinds 19 september 2002 vanwege de politieke crisis beperkt mogelijk geweest. Toezicht op de naleving van de mensenrechten vindt doorgaans plaats in het kader van de periodieke rapportage van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties over ONUCI. Binnen ONUCI bestaat een *unit*, die zich speciaal bezig houdt met rapportage over mensenrechtenschendingen en training van relevante (inter)nationale gouvernementele en niet-gouvernementele partners.¹⁰² Verder werd de mensenrechtensituatie in Ivoorkust beoordeeld tijdens de zesde sessie van de *Universal Periodic Review Working Group* van de VN, die op 3 december 2009 plaatsvond.¹⁰³

Internationale niet-gouvernementele organisaties zoals *Amnesty International* en *Human Rights Watch* rapporteren met enige regelmaat over de situatie in Ivoorkust.

3.3 Naleving en schending

Internationale bronnen zijn over het algemeen van mening dat de mensenrechtensituatie in Ivoorkust tijdens de verslagperiode enigszins is verbeterd, al blijft de situatie in het noorden en het westen achter bij die in het zuiden van het land. Dit heeft vooral te maken met het feit dat het rechtssysteem in het noorden en westen in mindere mate functioneert dan in het zuiden. Er zijn bronnen die melden dat mensenrechten in de meeste delen van het land nog steeds worden geschonden. Het ging bij deze mensenrechtenschendingen volgens hen vooral om op zichzelf staande incidenten. De Ivoriaanse autoriteiten ondernamen tijdens de verslagperiode volgens deze bronnen weinig activiteiten om deze schendingen tegen te gaan.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Afhankelijk van de bron wordt deze organisatie ook wel de *Mouvement Ivoirien des Droits de l'Homme* genoemd.

¹⁰¹ CNDH, L'état des Droits de l'Homme en Côte d'Ivoire, Rapport Annuel 2008.

¹⁰² Informatie over de mensenrechtenunit van ONUCI is te vinden via <http://www.onuci.org>.

¹⁰³ Voor informatie over de *Universal Periodic Review Working Group*, zie <http://www.ohchr.org>.

¹⁰⁴ S/2009/196, 13 april 2009; S/2009/344, 7 juli 2009; S/2009/495, 29 september 2009; OHCHR in Côte d'Ivoire (2008-2009), zie <http://www.ohchr.org>.

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

De vrijheid van meningsuiting wordt door de Ivoriaanse grondwet gegarandeerd, behoudens het beperkende verbod op alle vormen van propaganda die het aanzetten tot haat tot doel heeft.¹⁰⁵ Daarnaast bepaalt het Vredesakkoord van Ouagadougou dat partijen zich dienen te onthouden van elke vorm van mediapropaganda die de idee van nationale cohesie en eenheid schaadt.¹⁰⁶ In de praktijk wordt de vrijheid van meningsuiting soms beperkt door intimidatie waarvan zowel politieke activisten als journalisten en andere opiniemakers het slachtoffer kunnen worden.¹⁰⁷ Niettemin noemt het *Committee to Protect Journalists* (CPJ) Ivoorkust een relatief veilige haven voor de pers in West-Afrika. In de *Press Freedom Index 2009* van *Reporters Sans Frontières* neemt Ivoorkust de 103e plaats in op een totaal van 175 landen.¹⁰⁸

Ivoorkust kent twee zelfstandige bestuursorganen die de opdracht hebben te waken over persvrijheid en pluralisme: de *Conseil National de la Presse* (CNP) en de *Conseil National de la Communication Audiovisuelle* (CNCA). Deze twee raden zijn volledig operationeel. Daarnaast bestaat er een door journalisten opgericht zelfregulerend orgaan, de *Observatoire de la Liberté de la Presse, de l’Ethique et de la Déontologie* (OLPED), maar dit orgaan heeft juridisch gezien geen bevoegdheden. Zonder positief advies van de OLPED is het evenwel niet mogelijk een *carte de journaliste* te krijgen. Hoewel men volgens een bron over het algemeen vrij is om te zeggen en publiceren wat men wil, komt het voor dat journalisten door openbare aanklagers in voorlopige hechtenis worden genomen. Internationale bronnen bevestigen dat er gedurende de verslagperiode geen journalisten zijn veroordeeld tot gevangenisstraf.¹⁰⁹

Op dit moment verschijnen er in Ivoorkust tussen de twintig en vijftwintig kranten, die eigenlijk alleen verkrijgbaar zijn in de grote steden in het zuiden van het land. *Fraternité Matin* is één van de grootste kranten. De (staats)televisie, grotendeels pro-Gbagbo, is niet overal in het land te ontvangen. De FN staan uitzendingen van de staatstelevisie in het noorden toe, terwijl zij ook eigen programma’s uitzenden.¹¹⁰ Radio is voor veel Ivorianen het belangrijkste medium, omdat kranten en televisie, vooral op het platteland, niet beschikbaar of te duur

¹⁰⁵ Zie artikelen 9 en 10 van de grondwet.

¹⁰⁶ Zie hoofdstuk VI, artikel 6.6.2 van het Vredesakkoord van Ouagadougou, maart 2007.

¹⁰⁷ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d’Ivoire, 25 februari 2009.

¹⁰⁸ Zie <http://www.rsf.org>.

¹⁰⁹ Reporters Without Borders, World Report 2009 – Côte d’Ivoire, 1 mei 2009.

¹¹⁰ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d’Ivoire, 25 februari 2009.

zijn en omdat een groot deel van de bevolking analfabeet is.¹¹¹ Naast twee publieke radiostations zijn er verschillende particuliere, vaak lokale radiozenders, die niet onder staatstoezicht staan, maar waarvan in theorie wel op elk moment de licentie ingetrokken of opgeschort kan worden. Er zijn geen berichten bekend van beperkingen van overheidswege op de toegang tot internet of overheidstoezicht op emailverkeer en internet chatrooms.¹¹²

Maar weinig journalisten opereren volledig onafhankelijk. Kranten en ook radio- en televisiestations staan vaak onder directe controle van een politieke partij en zijn gepolitiseerd en gepolariseerd. Volgens een internationale bron werkte vooral de toonzetting van de berichtgeving in de media tijdens de verslagperiode polariserend. Verder passen journalisten nog altijd een bepaalde mate van zelfcensuur toe, met name waar het onderwerpen als olie of de handel in cacao betreft.¹¹³ Volgens een bron komt corruptie onder de media in Ivoorkust op verschillende niveaus voor. Daarnaast is er sprake van afpersing, waarbij, na een vooraankondiging in de media van een (verzonnen of waargebeurd) verhaal ten koste van een prominent persoon, de publicatie van het verhaal in ruil voor veel geld wordt ingetrokken. Ten slotte verdienen veel journalisten bij door pagina's uit de krant te verkopen of artikelen (vaak verzonnen) in opdracht te schrijven.

Tijdens de verslagperiode werkte ONUCI aan het monitoren van de Ivoiriaanse media. Zo hield ONUCI besprekingen met het ministerie van Communicatie, de *National Council for Audiovisual Communication* en de *National Press Council* over de rol van de media tijdens de verkiezingen. Daarnaast bleef ONUCI FM, de enige onafhankelijke Ivoiriaanse radiozender, programma's uitzenden met informatie over het vredesproces.¹¹⁴ In de aanloop naar de verkiezingen zijn, in samenwerking met de CEI, meerdere gedragscodes opgesteld. Volgens een bron laat de toepassing hiervan echter te wensen over.

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

De vrijheid van vereniging en vergadering wordt expliciet in de grondwet gewaarborgd, met inbegrip van politieke partijen en vakbonden. Voor politieke partijen geldt in het bijzonder dat zij hun activiteiten kunnen ontplooiën op

¹¹¹ BBC News, Country profile: Ivory Coast, 26 september 2009.

¹¹² US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009.

¹¹³ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009; Reporters Without Borders, World Report 2009 – Côte d'Ivoire, 1 mei 2009.

¹¹⁴ S/2009/344, 7 juli 2009; S/2009/495, 29 september 2009; ONUCI, Côte d'Ivoire: l'ONUCI forme 25 journalistes à la prise en compte du genre dans les médias en période post-crise, 5 november 2009.

voorwaarde dat zij de wetten en de soevereiniteit van het land respecteren. Partijen en politieke groeperingen opgericht langs etnische en religieuze lijnen zijn wettelijk verboden. Deze twee factoren spelen in de praktijk echter nog steeds een belangrijke rol binnen de aanhang van de meeste politieke partijen.

Volgens het laatst verschenen mensenrechtenrapport van het *US Department of State* moeten demonstraties drie dagen van tevoren worden aangemeld bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. De autoriteiten verbieden sommige bijeenkomsten op grond van overwegingen van openbare orde en volgens een presidentiële verordening moeten bijeenkomsten op universiteitscampussen nadrukkelijk vooraf worden goedgekeurd.¹¹⁵

Gedurende de verslagperiode vonden demonstraties en stakingen plaats, onder andere van burgers tegen stijgende voedselprijzen, van havenarbeiders over arbeidsvoorwaarden, van ambtenaren tegen achterstallige loonbetalingen, van gedemobiliseerde FAFN-leden tegen het uitblijven van hun toelage en van burgers in diverse gemeenschappen tegen de intimidatie, het geweld en de afpersing uitgevoerd door gewapende bendes en de *Forces Nouvelles*.¹¹⁶ Volgens een internationale bron demonstreerde in oktober 2009 een groep vrouwen van oppositieleiden. Zij noemden de media een ‘propagandamachine’. Hierbij vonden volgens deze bron geen arrestaties plaats, hoewel de autoriteiten vooraf geen toestemming voor de demonstratie hadden verleend.

3.3.3 Vrijheid van godsdienst en overtuiging

De grondwet erkent de vrijheid van godsdienst en overtuiging.¹¹⁷ Ivoorkust kent een registratieplicht voor godsdienstige groepen en gemeenschappen, maar deze registratie is in de praktijk een routinekwesie en er zijn geen gevallen bekend, waarin registratie werd geweigerd.¹¹⁸

Over het algemeen respecteert de overheid de vrijheid van godsdienst en overtuiging. De overheid neemt de belangrijkste christelijke en islamitische feestdagen in acht.¹¹⁹ Daarnaast worden alle scholen, ongeacht hun religie, erkend

¹¹⁵ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 - Côte d’Ivoire, 25 februari 2009; Freedom House, Freedom in the World – Côte d’Ivoire 2009.

¹¹⁶ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 - Côte d’Ivoire, 25 februari 2009; AI, Amnesty International Report 2009; EIU, Country Report Côte d’Ivoire, juli 2009; S/2009/495, 29 september 2009.

¹¹⁷ Zie artikel 9 van de grondwet.

¹¹⁸ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – Côte d’Ivoire, 26 oktober 2009.

¹¹⁹ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – Côte d’Ivoire, 26 oktober 2009; Freedom House, Freedom in the World – Côte d’Ivoire 2009.

door de overheid en is godsdienstonderwijs toegestaan. In de praktijk worden christenen, met name katholieken, om historische en etnische redenen echter door de overheid bevoordeeld. Moslims zijn ondervertegenwoordigd in overheidsdiensten en de media. Moslims, met name uit het noorden van het land, hebben geregeld te maken met discriminatie, omdat ze ervan verdacht worden te sympathiseren met de FN of de RDR. Zo komt het voor dat politieagenten identiteitskaarten van moslims in beslag nemen of geld eisen alvorens de papieren terug te geven.¹²⁰

3.3.4 Bewegingsvrijheid en (reis)documenten

Binnenlands

Tussen het noorden en het zuiden van Ivoorkust is verkeer van personen en goederen mogelijk, maar nog altijd wordt de bewegingsvrijheid in het hele land beperkt door (illegale) wegversperringen die gepasseerd moeten worden. Tijdens de huidige verslagperiode is het aantal wegversperringen wel significant verminderd. Bij wegversperringen wordt naar identiteitskaarten gevraagd, maar ook naar andere documenten. Een groot deel van de bevolking beschikt echter niet over identiteitspapieren. Bovendien worden identiteitspapieren, zoals een rijbewijs, vaak ingenomen als de 'bewakers' niet tevreden zijn met het bedrag dat een reiziger overhandigt. Deze praktijken zijn, in de zuidelijke delen van het land, vooral gericht op reizigers komend uit de noordelijke door de FN gecontroleerde gebieden, niet-Ivorianen en Ivorianen met een 'noordelijk klinkende' achternaam. Voor Yamoussoukrou en Abidjan geldt nog steeds een avondklok. Tussen middernacht en vijf uur in de ochtend geldt een in- en uitreisverbod voor burgers die deze steden willen bezoeken.¹²¹

In het kader van het verbeteren van het vrije verkeer langs de belangrijkste doorgangsroute noord-zuid, voerde ONUCI in september en november 2009 diverse militaire operaties uit.¹²²

Internationaal

Ivorianen kunnen in beginsel zonder beperking door de Ivoriaanse regering van en naar het buitenland reizen. De internationale luchthaven van Ivoorkust is gelegen

¹²⁰ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – Côte d'Ivoire, 26 oktober 2009.

¹²¹ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 - Côte d'Ivoire, 25 februari 2009; US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom - Côte d'Ivoire, 26 oktober 2009; HRW, World Report 2009, Country Summary - Côte d'Ivoire, 14 januari 2009.

¹²² ONUCI, Côte d'Ivoire: L'ONUCI lance l'opération 'Route ouverte' dans la région des Savanes, 9 november 2009.

nabij Abidjan. De luchthaven wordt onder andere aangedaan door de volgende luchtvaartmaatschappijen:

- internationale vluchten: Air France, Emirates, Kenya Airways, Royal Air Maroc, SN Brussels Airways, South African Airways;
- regionale en lokale vluchten: Air Ivoire, Air Burkina, Air Sénégal, Ghana Airways, Weasua Air Transport.

De reizigerscontrole op de moderne luchthaven van Abidjan is redelijk georganiseerd. Ivoriaanse staatsburgers dienen bij vertrek te beschikken over een geldige nationale identiteitskaart. Ingezetenen van Ivoorkust (niet-staatsburgers) dienen voor verblijf een geldig paspoort en een geldig visum te kunnen tonen. Onderdanen van andere ECOWAS-lidstaten dan Ivoorkust hebben voor verblijf in Ivoorkust van minder dan één maand alleen een paspoort of een nationale identiteitskaart nodig. Voor een verblijf van langer dan één maand zijn een paspoort en visum vereist. Voor alle reizigers geldt dat een gele koortsvaccinatie verplicht is.

Paspoorten

Eind juli 2008 is in Ivoorkust een nieuw biometrisch paspoort ingevoerd. Dit paspoort is uitgevoerd met een chip die een foto, twee vingerafdrukken en de persoonsgegevens bevat. Ook het nieuwe Ivoriaanse paspoort wordt alleen afgegeven door de *Direction de la Sécurité du Territoire* (DST), op vier locaties in Abidjan. Er bestaan plannen om in vier andere steden, ook in het noorden, locaties te openen. Ivorianen die woonachtig zijn in het buitenland kunnen voor het aanvragen van een nieuw paspoort in een aantal landen terecht bij hun ambassade of consulaat ter plaatse, maar de paspoorten worden altijd in Abidjan vervaardigd. Dienstpaspoorten en diplomatieke paspoorten worden afgegeven onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Vanaf de leeftijd van achttien jaar kan zelfstandig een paspoort worden aangevraagd. Alvorens een paspoort aan te vragen moeten de kosten van 40.000 XOF bij een van de twee aangesloten banken worden voldaan. De aanvrager dient zich vervolgens persoonlijk op één van de locaties van de DST te vervoegen en de volgende documenten te overleggen: een bewijs van betaling, een geboorteakte, een identiteitskaart en een bewijs van nationaliteit. Een uittreksel uit het geboorteregister kan worden opgevraagd op het gemeentehuis (*mairie*) of de *sous-préfecture* van de geboorteplaats. Een vervangend geboortebewijs verkregen bij de *audiences foraines* wordt ook geaccepteerd. Indien men niet beschikt over een identiteitskaart, volstaat een identiteitsverklaring uitgegeven door de *Office National de l'Identification* (ONI) op basis van de identificatieprocedure. Het bewijs van nationaliteit (*certificat de nationalité*) wordt afgegeven door het ministerie van Justitie, nadat men de Ivoriaanse nationaliteit van één van beide

ouders heeft aangetoond. Ter plaatse worden van de aanvrager tien vingerafdrukken en een foto genomen.

Het paspoort moet persoonlijk worden afgehaald. Het nieuwe paspoort is vijf jaar geldig en kan niet worden verlengd. Vanaf 1 januari 2010 vervalt de geldigheid van alle oude paspoorten en beginnen aan de grenzen en op de internationale luchthavens de controles op biometrische kenmerken.¹²³

Identiteitsdocumenten

De uitgifte van de nieuwe identiteitsdocumenten (de *carte nationale d'identité* voor Ivorianen en de *titre de séjour* voor niet-Ivorianen) vindt plaats in het kader van de identificatieprocedure, die onderdeel is van het Vredesakkoord van Ouagadougou, en als zodanig is verbonden aan de kiezersregistratie. Iedere Ivoriaan die geboren is vóór 1 april 1990 dient zich persoonlijk bij het stembureau van zijn keuze te voegen en zijn geboorteakte of vervangend geboortebewijs te overleggen. De aanvrager wordt door een vertegenwoordiger van het *Office National d'Identification* (ONI) geregistreerd voor de identiteitskaart en eventueel door een vertegenwoordiger van het *Institut National de la Statistique* (INS) voor de kiezerspas. Een medewerker van Sagem neemt de foto's en vingerafdrukken en voert de informatie van de registratieformulieren in. De aanvrager krijgt vervolgens een bewijs voor de indiening van de aanvraag van deze documenten, op vertoon waarvan hij deze zal kunnen afhalen. Ivorianen tussen de 16 en 18 jaar hebben geen recht op een kiezerspas en zijn niet verplicht een identiteitskaart te hebben. Bij de aanvraag van een identiteitskaart moeten zij naast een geboorteakte of vervangend geboortebewijs ook een *certificat de nationalité* overleggen.

Niet-Ivorianen van buiten de ECOWAS kunnen een verblijfsdocument (*titre de séjour*) aanvragen en hebben daarvoor een geboorteakte of vervangend geboortebewijs en een consulaire document nodig. Buitenlanders afkomstig uit een ECOWAS-lidstaat hebben geen verblijfsvergunning nodig.¹²⁴

3.3.5 Rechtsgang

De grondwet stipuleert een onafhankelijke rechterlijke macht. Daarnaast heeft de verdachte recht op een eerlijk proces.¹²⁵ Deze rechten worden in de praktijk niet altijd gerespecteerd.

¹²³ Fraternité Matin, Passeport biométrique/Commissaire Gisèle Blé : « Le passeport ivoirien désormais sécurisé », 18 mei 2008.

¹²⁴ Zie <http://www.identification.gouv.ci>; IOM, Migration en Côte d'Ivoire: Profil National 2009.

¹²⁵ Zie artikelen 20 en 101 van de grondwet.

In juni 2007 heeft de *Rule of Law Unit* van ONUCI een rapport uitgebracht over de organisatie en het functioneren van het justitiële systeem.¹²⁶ Naast logistieke en infrastructuurle tekortkomingen, onderstreept het rapport de relatieve incompetentie, de wijdverbreide corruptie en het hardnekkige cliëntelisme en nepotisme onder de zittende en staande magistratuur.¹²⁷ Dit beeld werd gedurende deze verslagperiode weer door verschillende internationale bronnen bevestigd.¹²⁸ Dit geldt eveneens voor de beperkte toegang van veel Ivorianen tot de rechter, vanwege het feit dat zij daar het geld niet voor hebben of, omdat ze niet bekend zijn met de juridische mogelijkheden.

In de rechtsgang in het noorden van het land, waar het gerechtelijk apparaat al sinds september 2002 in mindere mate werkt, is gedurende de verslagperiode wel enige verbetering gekomen. Een beperkt aantal rechtbanken functioneert inmiddels weer, maar er is nog niet voldoende administratief en juridisch personeel.¹²⁹

3.3.6 Arrestaties, detenties en verdwijningen

Wederrechtelijke vrijheidsberoving is volgens de grondwet verboden. Juridisch gezien kan een persoon in Ivoorkust na aanhouding niet langer dan 48 uur worden vastgehouden, in afwachting van een officiële aanklacht en eventuele strafvervolging. (Alleen in uitzonderlijke gevallen waarbij de staatsveiligheid in het geding is, is een verlenging met nog eens 48 uur toegestaan.) Daarna dient een verlenging van voorarrest te worden goedgekeurd door de rechter. In de praktijk worden deze waarborgen niet gerespecteerd.¹³⁰

Zowel in door de regering als in door de FN gecontroleerde gebieden vonden gedurende de verslagperiode buitengerechtelijke (en soms willekeurige) arrestaties, detenties en verdwijningen plaats. Volgens verschillende bronnen zijn deze steeds minder vaak politiek gemotiveerd. Arrestatie met als doel afpersing van de gearresteerde of diens familie komt, met name in het noorden van het land, nog vaak voor.

De situatie in gevangenen

¹²⁶ ONUCI heeft in juni 2007 tevens een rapport over jeugdcriminaliteit uitgebracht, waarin onder andere de werking van het rechtssysteem ten aanzien van minderjarigen is omschreven: ONUCI, *L'enfance délinquante en Côte d'Ivoire*, juni 2007.

¹²⁷ ONUCI, *L'Organisation et le Fonctionnement du Système Judiciaire en Côte d'Ivoire*, juni 2007; HRW, *World Report 2008, Country Summary – Côte d'Ivoire*, 31 januari 2008.

¹²⁸ Zie Veiligheidssituatie, onder het kopje 'Rechtsstaat'.

¹²⁹ S/2009/196, 13 april 2009; S/2009/344, 7 juli 2009; S/2009/945, 29 september 2009.

¹³⁰ US Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire*, 25 februari 2009.

In de meeste gevangenissen in Ivoorkust zijn de omstandigheden slecht en veel gevangenissen zijn overbevolkt. De meeste gevangenen komen nauwelijks buiten. Gevangenen die ernstig ziek zijn, worden doorgaans vrijgelaten, waardoor de mortaliteit onder gevangenen laag is. Jongeren zitten samen met ouderen in een cel. Vrouwen verblijven in aparte cellen. In de centrale gevangenissen bestaan verschillende cellen voor verschillende klassen gevangenen. In de praktijk worden arrestanten en gevangenen vaak bij elkaar gezet in één cel. Voorarresten duren doorgaans te lang en in sommige gevallen komt er niet eens een proces. Vaak ook worden gevangenen wegens ruimtegebrek in voorlopige vrijheid gesteld. Voor voeding zijn gevangenen afhankelijk van familie of hulporganisaties. Het komt voor dat gevangenen overlijden door ondervoeding. Volgens een internationale bron is er sprake van 36% ondervoeding in gevangenissen.

In de door *Forces Nouvelles* gecontroleerde gebieden zijn de gevangenissen nog niet heropend. De minister van Justitie en Mensenrechten heeft in september 2009 een instructie getekend voor de aanstelling van gevangenisdirecteuren voor elf gevangenissen in het noorden. Deze directeuren zijn inmiddels benoemd, maar hebben in de praktijk nog geen zeggenschap. Volgens een internationale bron worden de gevangenissen in het noorden de facto nog gerund door de FN. De omstandigheden in de gevangenissen zijn in het noorden aanzienlijk slechter dan in het zuiden. De gevangenen worden soms gehuisvest in scholen of andere gebouwen met weinig faciliteiten, er is te weinig gevangenispersoneel en de gedetineerden krijgen niet voldoende voeding en medische zorg.¹³¹ In het noorden zitten geen kinderen in gevangenissen, in tegenstelling tot in Abidjan, waar dit wel voorkomt.

Van overheidswege is er voor 2010 geen budget beschikbaar gesteld voor de voeding van gevangenen in het noorden. ONUCI, het Rode Kruis en andere hulporganisaties hebben toegang tot alle gevangenissen in het hele land, inclusief de gevangenissen in militaire kampen in Bouaké, Man, Odienné en Korhogo. Volgens een internationale bron zijn er politieke gevangenen in Ivoorkust. Het zou daarbij gaan om personen die betrokken zijn geweest bij corruptie in de cacaosector.

Arrestaties

Volgens het laatst verschenen *Human Rights Report* van het *US Department of State* zijn er geen nieuwe ontwikkelingen geweest in de zaak uit 2007 betreffende uitgever Denis Kah Zion en redacteur André Silver Konan. Beide mannen verblijven nog in de gevangenis wegens minachting van het staatshoofd.¹³²

¹³¹ Jeune Afrique, *Dans l'enfer des prisons*, No. 2507, 25 december 2008 - 3 januari 2009; S/2009/495, 29 september 2009.

¹³² US Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire*, 25 februari 2009.

De Franse fotograaf Jean-Paul Ney, die op 27 december 2007 gearresteerd werd in Abidjan, en sinds januari 2008 in de gevangenis van Abidjan in hechtenis zat, is op 6 mei 2009 vrijgelaten. Hij werd gearresteerd wegen betrokkenheid bij een samenzwering tegen de staat.¹³³

Eind februari 2009 riep *Human Rights Watch* de regering in een brief op Modeste Seri, maatschappijcriticus en activist, die al meer dan een jaar in voorarrest zit, vrij te laten of te berechten. Modeste Seri zit sinds 28 januari 2008 vast in de centrale gevangenis van Abidjan, omdat hij betrokken zou zijn geweest bij een poging tot staatsgreep in 2007.¹³⁴

Op 23 maart 2009 riep Anaky Kobena, de leider van de *Mouvement des Forces de l'Avenir* (MFA), de bevolking in een televisieuitzending op president Gbagbo af te zetten. Anaky Kobena werd kort na de uitzending aangehouden, ondervraagd en enkele uren later vrijgelaten.¹³⁵

Verdwijningen

Tijdens de verslagperiode verleende de regering weinig assistentie aan het Franse onderzoek naar de in 2004 verdwenen Frans-Canadese journalist Guy-André Kieffer. Simone Gbagbo, de *First Lady* van Ivoorkust, verklaarde zich in maart 2009, na eerder te hebben geweigerd, bereid gehoord te worden in de zaak (op voorwaarde dat het verhoor in Abidjan zou plaatsvinden). Op 8 april 2009 ontving de Franse president Nicolas Sarkozy een open brief namens de familie van de journalist, *Reporters Sans Frontières* (RSF) en andere betrokkenen, met een verzoek om voorrang te verlenen aan het onderzoek in de zaak. Op 16 april 2009, precies vijf jaar na de verdwijning van de journalist, organiseerde RSF samen met de familie en een steuncomité een manifestatie op de *Place de la Bastille* in Parijs. Op 22 juli 2009 verklaarde een majoor van het Ivoiriaanse leger aan een journalist van France 3, vernomen te hebben dat Guy-André Kieffer ‘per ongeluk’ zou zijn gedood. Eind juli 2009 werden twee Fransen die woonachtig zijn in Ivoorkust, aangeklaagd wegens betrokkenheid bij de zaak.¹³⁶

¹³³ RSF, Le juge d'instruction ordonne la libération du journaliste français Jean-Paul Ney, le parquet fait appel, 24 maart 2009; RSF, Le journaliste français Jean-Paul Ney remis en liberté provisoire, 6 mei 2009; Jeune Afrique, L'ONU et la France, entre prudence et confiance, 10-16 mei 2009.

¹³⁴ HRW, Côte d'Ivoire: Set Trial or Free Activist, 25 februari 2009.

¹³⁵ Reuters, Ivory Coast arrests opposition figure for coup call, 21 maart 2009; S/2009/196, 13 april 2009.

¹³⁶ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009; RSF, Affaire Guy-André Kieffer: lettre ouverte au président Nicolas Sarkozy, 8 april 2009; RSF, Affaire Guy-André Kieffer: cinq ans hors d'état d'informer, cinq ans de questions sans réponses, 16 april 2009; Le Figaro, Affaire Kieffer: un témoignage

3.3.7 Mishandeling en foltering

Mishandeling en foltering, evenals alle andere vormen van onmenselijke of mensonterende bestraffing, zijn grondwettelijk verboden.¹³⁷ In de praktijk wordt dit verbod niet nageleefd. Mishandeling en marteling (van gevangenen) door de politie of veiligheidsdiensten komen zowel in het noorden als in het zuiden van Ivoorkust voor. Het komt voor dat gevangenen als gevolg van mishandeling of marteling overlijden.¹³⁸

3.3.8 Buitengerechtelijke executies en moorden

Zowel de *Forces de Défense et de Sécurité de Côte d'Ivoire*, als de *Forces Armées des Forces Nouvelles*, alsmede pro-regeringsmilities werden verantwoordelijk gehouden voor buitengerechtelijke executies en moorden. De executies werden vaak gepleegd onder het mom van criminaliteitsbestrijding.¹³⁹

3.3.9 Doodstraf

De grondwet verbiedt iedere sanctie, waarbij het menselijk leven wordt ontnomen (artikel 2). Het wetboek van Strafrecht is nog niet in overeenstemming gebracht met de grondwet.¹⁴⁰ Er zijn in de verslagperiode, voor zover bekend, geen doodvonnissen uitgesproken en/of voltrokken.

3.3.10 Mensenhandel

Volgens de grondwet van Ivoorkust heeft eenieder recht op persoonlijke vrijheid en onschendbaarheid. Elke vorm van slavernij en dwangarbeid is verboden.

charge le clan Gbagbo, 22 juli 2009; Le Monde, Affaire Kieffer: deux Français inculpés en Côte d'Ivoire, 6 augustus 2009.

¹³⁷ Zie artikel 2 van de grondwet.

¹³⁸ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009.

¹³⁹ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009.

¹⁴⁰ UN General Assembly, A/HRC/12/26 Add. 2, 3 september 2009.

Handel in mensen wordt daarentegen niet expliciet en als zodanig verboden of strafbaar gesteld.¹⁴¹

Ivoorkust fungeert als een land van zowel bestemming, doorvoer als oorsprong voor mensenhandel. Mensenhandel binnen de landsgrenzen komt meer voor dan internationale mensenhandel. Slachtoffers zijn met name vrouwen en kinderen, die in Ivoorkust werkzaam zijn als huishoudelijke hulp of in de prostitutie. Vrouwen en meisjes worden voornamelijk vanuit het noorden naar steden in het zuiden gebracht. Jongens worden in het hele land ingezet in de mijnbouw, in de landbouw, op cacaoplantages en voor het verrichten van andere vormen van arbeid. Een groot deel van de slachtoffers onder de jongens is afkomstig uit de omringende landen, terwijl veel meisjes afkomstig zijn uit andere Noord-, West- of Centraal-Afrikaanse landen, alsmede uit landen als China, de Filippijnen en Oekraïne. Daarnaast worden veel mensen via Ivoorkust naar Europa verhandeld.¹⁴²

Gedurende de verslagperiode werkten centrale overheden, met name het ministerie van Familie en decentrale overheden samen met diverse internationale organisaties aan de bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers. Ook werd getracht mensenhandel te voorkomen door het houden van bewustwordingscampagnes. Over het algemeen ondernemen de Ivoriaanse autoriteiten echter weinig actie tegen mensenhandelaren. Er zijn geen zaken bekend van vervolging van verdachten van mensenhandel gedurende de verslagperiode. De Ivoriaanse overheid biedt geen opvangmogelijkheden voor slachtoffers van mensenhandel. Slachtoffers worden doorverwezen naar ngo's en internationale organisaties voor hulp. Ivoorkust heeft het *2000 UN TIP Protocol* niet geratificeerd.¹⁴³

3.4 Positie van specifieke groepen

3.4.1 Vrouwen en meisjes

¹⁴¹ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009; US Department of State, Trafficking in Persons Report 2009 – Côte d'Ivoire, 16 juni 2009; zie ook artikelen 2 en 3 van de grondwet.

¹⁴² US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009; IRIN, Côte d'Ivoire: Children exchange sex for money, 12 juni 2009; US Department of State, Trafficking in Persons Report 2009 – Côte d'Ivoire, 16 juni 2009; IRIN, Côte d'Ivoire: Children selling sex, having babies, 25 juni 2009.

¹⁴³ US Department of State, Trafficking in Persons Report 2009 – Côte d'Ivoire, 16 juni 2009; S/2009/495, 29 september 2009.

De grondwet van Ivoorkust garandeert de gelijkheid van man en vrouw.¹⁴⁴ In de praktijk is de positie van de vrouw in Ivoorkust echter ondergeschikt aan die van de man en worden vrouwen gediscrimineerd.¹⁴⁵

(Seksueel) geweld tegen vrouwen

Geweld tegen vrouwen en meisjes, met inbegrip van seksueel geweld en seksuele intimidatie, komt nog steeds op grote schaal voor in Ivoorkust (met name in het westen) en gedurende de verslagperiode verslechterde de situatie.¹⁴⁶ Vooral vrouwen en meisjes op het platteland zijn hiervan slachtoffer. Vaak is de dader een mannelijk familielid, maar ook militairen, politie en militieleden maken zich aan dit soort misdrijven schuldig. Seksueel geweld en seksuele intimidatie zijn strafbaar gesteld, maar in de praktijk wordt door de overheid nauwelijks opgetreden tegen de daders. Slachtoffers van seksueel geweld worden vaak niet serieus genomen, genegeerd of gestigmatiseerd. Sociale druk van de familie en de lokale bevolking weerhoudt vrouwen er vaak van om aangifte te doen of te volharden in een ingediende klacht. Vrouwenmishandeling in de context van huiselijk geweld wordt door veel vrouwen geaccepteerd. Een groot deel van de vrouwen denkt dat haar partner om verschillende redenen het recht heeft haar te slaan.¹⁴⁷ Politie en rechtbanken zien vrouwenmishandeling in dit verband doorgaans als een privéaangelegenheid. Verkrachting binnen het huwelijk wordt niet als misdrijf gezien, aangezien de gedachtegang wijdverbreid is dat de vrouw binnen het huwelijk geen zeggenschap over haar eigen lichaam heeft. Seksuele intimidatie wordt door veel vrouwen geaccepteerd. Het wetboek van Strafrecht bevat geen duidelijke definitie van verkrachting, hetgeen vaak resulteert in tegenstrijdige juridische uitspraken en nadelige beslissingen.¹⁴⁸

Volgens *Amnesty International* is het aantal gevallen van verkrachting het hoogst in het westen van het land. De daders worden in de meeste gevallen nooit berecht of kort na hun arrestatie vrijgelaten.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Zie artikelen 2,7 en 17 van de grondwet.

¹⁴⁵ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009; Freedom House, Freedom in the World – Côte d'Ivoire (2009).

¹⁴⁶ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009; ONUCI, Gender Report, July – September 2009; S/2009/495, 29 september 2009; IRIN, Côte d'Ivoire: Give them shelter, 3 december 2009.

¹⁴⁷ UNICEF, Multiple Indicator Cluster Survey Côte d'Ivoire - 2006, maart 2007.

¹⁴⁸ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009; S/2009/196, 13 april 2009; S/2009/344, 7 juli 2009; S/2009/495, 29 september 2009.

¹⁴⁹ AI, Amnesty International, Côte d'Ivoire, Silence and impunity: The only response to sexual violence against women, 16 december 2008; AI, Amnesty International Report 2009; S/2009/196, 13 april 2009; S/2009/344, 7 juli 2009.

Het onderzoek naar de aantijgingen van veelvuldig seksueel misbruik van minderjarigen door ONUCI-personeel is afgerond. Tegen personeel dat bij het misbruik was betrokken, zijn disciplinaire maatregelen getroffen.¹⁵⁰

Genitale verminking

Sinds 1998 is genitale verminking (*Female Genital Mutilation*, FGM) in Ivoorkust bij wet verboden (wet nr. 98/757 van 23 december 1998). Daarnaast verbiedt de grondwet lichamelijk geweld, mutilatie en elke vorm van ontering van de mens.¹⁵¹ Tijdens de verslagperiode zijn voor het verminken van vrouwen, voor zover bekend, geen personen vervolgd.

Ondanks dit wettelijk verbod komt genitale verminking van vrouwen in de praktijk nog steeds voor in Ivoorkust.¹⁵² Het percentage Ivoriaanse vrouwen dat besneden is, wordt geschat tussen de 40% en 60%.¹⁵³ De regionale verschillen zijn echter aanzienlijk. FGM komt met name voor onder de plattelandsbevolking, vooral in het noorden, het noordwesten en in het westen van het land.¹⁵⁴ In de centrale en zuidelijke delen van het land komt FGM minder voor, al is er door de oorlog en door migratie een toename te zien onder verschillende etnische groepen in grote steden als Abidjan.¹⁵⁵ Volgens bronnen is er de laatste jaren op nationaal niveau wel sprake van een dalende trend.

Volgens een bron wordt FGM door de meeste etnische groepen in Ivoorkust gepraktiseerd, behalve door de *Akan* (een deel van *Baoulé* onder hen praktiseert FGM echter weer wel), de *Bété* en een deel van de *Krou* en de *Mandé*. Verder komt FGM vooral voor binnen moslingemeenschappen (voornamelijk binnen de *Malinké*-gemeenschap) en onder groepen die traditionele (animistische) geloven aanhangen. Slechts een relatief klein deel van de christelijke vrouwen in Ivoorkust is besneden. Vrouwen en meisjes die geen toegang hebben gehad tot onderwijs, zijn vaker besneden. Het opleidingsniveau is een relevante factor in deze context. Over het algemeen kan worden gesteld: hoe hoger het opleidingsniveau van de

¹⁵⁰ S/2009/196, 13 april 2009; S/2009/362, 15 juli 2009; UN News Service, UN Peacekeepers involved in abuse are being punished, world body says, 5 november 2009.

¹⁵¹ Zie artikel 3 van de grondwet.

¹⁵² Op het toebrengen van genitale verminking staat een gevangenisstraf van één tot vijf jaar en een boete tussen 360.000 XOF en 2.000.000 XOF (ongeveer 540 EUR en 3.000 EUR). Voor artsen geldt strafverdubbeling en een verbod op het uitoefenen van hun functie voor de duur van maximaal vijf jaar. Indien het slachtoffer komt te overlijden kan een gevangenisstraf van vijf tot twintig jaar worden opgelegd.

¹⁵³ UNICEF Côte d'Ivoire, Fact Sheet Female Genital Mutilation/Cutting, april 2007; UNICEF, Multiple Indicators Cluster Survey (MICS)-3/2006, Côte d'Ivoire, maart 2007, noemt een percentage van 36,4% voor vrouwen tussen de 15 en 49 jaar.

¹⁵⁴ Een bron noemt een percentage van 80% voor het westen en het noordwesten; S/2009/196, 13 april 2009.

¹⁵⁵ Dezelfde bron noemt de percentages tussen de 18 en 32% in de centrale delen en tussen 30 en 39% in de zuidelijke delen van het land, inclusief Abidjan.

vrouw, hoe kleiner de kans dat haar dochters onderworpen worden aan FGM. Bij welk opleidingsniveau hiervan precies sprake is, is niet bekend.¹⁵⁶

FGM wordt vooral beschouwd als een cultureel verschijnsel. Religieuze leiders stellen zich volgens internationale bronnen vaak actief op tegen FGM.

FGM wordt meestal uitgevoerd bij jonge meisjes of bij meisjes in de puberteit, maar het komt voor dat zelfs baby's en peuters van 0-3 jaar worden besneden. De besnijdenis wordt meestal omgeven door een ritueel, waarbij de meisjes worden meegenomen en terugkeren als 'vrouw'. Het zijn in principe de ouders die besluiten tot besnijdenis, hoewel de sociale druk van de gemeenschap daarbij een grote rol speelt. Soms zijn het de grootouders die hun kleindochter laten besnijden met de gedachte dat ze de ouders hiermee een plezier doen. Verder komt het ook voor dat jonge vrouwen vlak voor het sluiten van een huwelijk alsnog besneden worden, vaak op verzoek of aandringen van (de familie van) de toekomstige echtgenoot, omdat de vrouw anders als 'onrein' wordt beschouwd. Het is niet bekend wat er met een onbesneden vrouw gebeurt nadat zij, na afwijzing van haar asielaanvraag, terugkeert naar Ivoorkust. Het is evenmin bekend of zij dan alsnog besneden wordt, ook al heeft ze inmiddels de volwassen leeftijd bereikt.

Over FGM wordt in Ivoorkust niet openlijk gesproken. Veel ouders in de steden laten hun dochters daarom (al dan niet stiekem) in het dorp van herkomst besnijden. Er wordt zelden aangifte gedaan en dat is de belangrijkste reden voor het feit dat daders over het algemeen niet worden vervolgd en dus ongestraft blijven. In theorie kan een vrouw ontkomen aan besnijdenis door weg te gaan van haar familie, maar in de praktijk zijn veel vrouwen economisch en sociaal niet voldoende onafhankelijk om dit te doen. Of een niet-besneden vrouw wel of niet wordt gestigmatiseerd, hangt samen met de gemeenschap waarin ze woont. Als ze in een gemeenschap woont waarin FGM normaal is, dan zal een niet-besneden vrouw geen huwelijkspartner kunnen vinden, niet serieus worden genomen en niet mogen deelnemen aan sociale gebeurtenissen.

In Ivoorkust worden vooral de zogenaamde "type I" en "type II" excisies uitgevoerd, maar ook type III (infibulatie) komt voor.¹⁵⁷ Het is niet bekend of vrouwen die reeds besneden zijn, opnieuw besneden worden in een zwaardere vorm. FGM wordt tegen vergoeding uitgevoerd door zogenaamde 'exciseuses' (vrouwen die de besnijdenis uitvoeren). Dit zijn vrouwen die veel status en macht hebben binnen een bepaalde gemeenschap en voor wie het uitvoeren van FGM een

¹⁵⁶ UNICEF Côte d'Ivoire, Fact Sheet Female Genital Mutilation/Cutting, april 2007; MFAS/UNFPA/UNICEF, Analyses des violences basées sur le genre dans le département d'Abidjan: Résultats de l'enquête quantitative, mei 2007; Home Office UK Border Agency, Country of Origin Information Report on FGM, 20 juni 2008.

¹⁵⁷ Type I = het verwijderen van de clitoris, type II = het verwijderen van de clitoris en (delen van) de kleine schaamlippen en type III = infibulatie.

bron van inkomsten is. Het is niet bekend of er een familieband dient te bestaan tussen de vrouw die de besnijdenis uitvoert en haar beoogde opvolgster. Het is evenmin bekend of een meisje gedwongen kan worden deze vrouw op te volgen, en daarom zelf besneden wordt. Diverse non-gouvernementele organisaties voeren, soms in samenwerking met het ministerie van Vrouwen, Familie en Sociale Zaken, programma's uit die als doel hebben deze vrouwen andere bronnen van inkomsten te geven.

In Ivoorkust zijn er naast ONUCI diverse lokale organisaties werkzaam die zich inzetten voor vrouwen en met name voor de strijd tegen FGM en *genderbased violence*, zoals *l'Organisation Nationale pour l'Enfant, la Femme et la Famille* (ONEF), *l'Animation Rurale de Korhogo* (ARK), *l'Organisation pour le Développement des Activités des Femmes* (ODAFEM), *l'Organisation pour les Droits et la Solidarité en Afrique* (OIS), *l'Association Ivoirienne pour la Défense des Droits des Femmes* (AIFD) en *l'Association des Femmes Juristes en Côte d'Ivoire*. De activiteiten van deze organisaties betreffen met name informatie- en bewustwordingsprogramma's, opvang van slachtoffers en programma's om *exciseuses* aan andere middelen van bestaan te helpen. Diverse bronnen bevestigen de positieve gevolgen van informatie- en bewustwordingscampagnes.¹⁵⁸

HIV/AIDS

De Ivoriaanse wet voorziet niet in de bescherming tegen discriminatie van mensen die besmet zijn met het HIV/AIDS-virus. Personen die besmet zijn met HIV/AIDS worden in het dagelijks leven veelvuldig gestigmatiseerd. De overheid probeert dit door middel van voorlichting op scholen tegen te gaan. In het hele land kan men zich tevens gratis op HIV/AIDS laten testen. Ivoorkust kent een HIV/AIDS-percentage van 3,9% en is daarmee het meest getroffen land in westelijk Afrika. Vooral onder (jonge zwangere) vrouwen komt de ziekte veel voor.¹⁵⁹

Prostitutie

Prostitutie is niet strafbaar in Ivoorkust voor zover het een afspraak tussen twee volwassenen betreft en de daad niet in het openbaar wordt verricht. Tippelen en souteneurschap zijn wel bij wet verboden en strafbaar.¹⁶⁰

3.4.2 Minderjarigen

¹⁵⁸ ONUCI, Côte d'Ivoire: l'ONUCI sensibilise sur les violences faites aux femmes à l'Ouest, 20 juli 2009.

¹⁵⁹ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009; UNICEF Côte d'Ivoire, 2009-2013.

¹⁶⁰ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009.

Minderjarig zijn in Ivoorkust personen die de 21-jarige leeftijd nog niet hebben bereikt. Voor personen in de leeftijd tussen 18 en 21 jaar geldt een beperkte vorm van handelingsbekwaamheid.¹⁶¹ In het strafrecht worden personen tot 18 jaar aangemerkt als minderjarig.¹⁶²

Volgens *Save the Children* vormen seksueel geweld, kinderarbeid, kinderhandel, besnijdenis en verwaarlozing de belangrijkste bedreigingen voor kinderen in Ivoorkust. Verder heerst er in het land nog steeds een cultuur van straffeloosheid waar het gaat om de schendingen van kinderrechten.¹⁶³ Ook overlijden er nog altijd kinderen als gevolg van het feit dat de gezondheidszorg in grote delen van het land nog niet is hersteld, te kostbaar is, of omdat ze leven in een onveilige omgeving. De secretaris-generaal van de VN is buitengewoon bezorgd over het aanhoudende seksueel geweld tegen kinderen, in met name die delen van het land waar slechts in beperkte mate overheidsgezag wordt uitgeoefend. Op 19 januari 2009 kwamen de *Forces Nouvelles* met een actieplan, waarin zij stelden seksueel geweld in de door hen gecontroleerde gebieden te willen gaan bestrijden. Inmiddels hebben enkele vergaderingen over dit onderwerp plaatsgevonden. ONUCI blijft samen met UNICEF de voortgang volgen.¹⁶⁴

Onderwijs

Ivoorkust is op grond van artikel 28 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, dat het land in 1991 geratificeerd heeft, verplicht basisonderwijs gratis aan te bieden en een leerplicht in te stellen. Basisonderwijs voor kinderen jonger dan 13 jaar behoort kosteloos te zijn, maar in de praktijk is dit vaak niet het geval.¹⁶⁵

Volgens internationale bronnen gaat slechts één op de twee leerplichtige Ivoiriaanse kinderen naar school. Er gaan meer jongens naar school dan meisjes, hoewel het aantal meisjes dat naar school gaat tijdens de verslagperiode wel is gestegen. Vooral in het noorden van Ivoorkust zijn veel jongeren ongeschoold en werkloos. Zij vormen, volgens internationale bronnen, een ‘*lost generation*’.¹⁶⁶

De crisis heeft vooral in het centrum, noorden en westen van het land ernstige gevolgen gehad voor het onderwijssysteem. Niet alleen zijn veel schoolgebouwen

¹⁶¹ Zie wet op de Minderjarigheid, Loi n° 70-483 du 3 août 1970 sur la minorité. Voor een (Duitstalige) kopie van deze wet zie Elfenbeinküste in Bergmann / Ferid, Internationales Ehe- und Kindschaftsrecht (losbladige editie).

¹⁶² ONUCI, L'enfance délinquante en Côte d'Ivoire, juni 2007.

¹⁶³ S/2008/645, 13 oktober 2008.

¹⁶⁴ S/2009/196, 13 april 2009; ONUCI, Appui de l'ONUCI à la protection de l'enfant, - un système national de protection en création, 10 juni 2009; S/2009/344, 7 juli 2009; S/2009/495, 29 september 2009.

¹⁶⁵ Een familie betaalt ongeveer 40.000 XOF per kind per jaar aan diverse schoolkosten.

¹⁶⁶ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009.

onbruikbaar geworden, veel onderwijzend personeel is de conflictgebieden ontvlucht. Tijdens de verslagperiode is een deel van het onderwijzend personeel teruggekeerd naar deze gebieden. Organisaties als UNICEF en *Save the Children* dragen bij aan de rehabilitatie van schoolgebouwen en hebben de regering verzocht het tekort aan gekwalificeerd onderwijzend personeel aan te pakken. Verder is er een nationaal actieplan om het onderwerp mensenrechten op te nemen in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. Een aantal pedagogen is bezig het lesmateriaal hierop aan te passen.¹⁶⁷

Kinderarbeid

Kinderarbeid vindt plaats sinds het begin van de politieke crisis in Ivoorkust in september 2002 en is nog steeds een probleem.¹⁶⁸ Kinderarbeid komt op het platteland vaker voor dan in de steden. Op het platteland gaat het vooral om werk in de landbouw, in de steden betreft het met name de informele sector.

De minimumleeftijd voor lichte arbeid in de landbouw is 12 jaar. Kinderen tussen de 12 en 14 jaar moeten toestemming hebben van hun ouders om in de landbouw te werken. Zij mogen per dag niet langer dan vier en een half uur werken. De minimumleeftijd voor overige vormen van arbeid is 14 jaar.¹⁶⁹

Kinderhuwelijken

Vrouwen die jonger zijn dan 18 jaar en mannen die jonger zijn dan 20 jaar, mogen volgens de wet in Ivoorkust niet in het huwelijk treden. Voor personen van beide geslachten die jonger zijn dan 21 jaar, geldt tevens dat zij alleen met toestemming van hun ouders een huwelijk kunnen sluiten. Het is in Ivoorkust wettelijk verboden en strafbaar om personen die de 18-jarig leeftijd nog niet hebben bereikt, te bewegen of te dwingen tot het aangaan van een religieus huwelijk of een huwelijk volgens het gewoonterecht.

Meerdere bronnen bevestigen dat in Ivoorkust (gedwongen) huwelijken (van voornamelijk minderjarige meisjes met oudere mannen) een probleem vormen. Het is niet bekend in welke mate dit soort huwelijken voorkomen.¹⁷⁰

Kindsoldaten

¹⁶⁷ OHCHR in Côte d'Ivoire (2008-2009), zie <http://www.ohchr.org>.

¹⁶⁸ US Department of Labor, 2008 Findings on the Worst Forms of Child Labor – Côte d'Ivoire, 10 september 2009.

¹⁶⁹ US Department of Labor, 2008 Findings on the Worst Forms of Child Labor – Côte d'Ivoire, 10 september 2009; US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009.

¹⁷⁰ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009.

Tijdens de politieke crisis (vanaf september 2002) maakten zowel de FN, met name in Korhogo, als milities aan regeringszijde, vooral in Guiglo, gebruik van kindsoldaten.¹⁷¹ Volgens internationale bronnen zijn er thans geen kindsoldaten meer in Ivoorkust. De FN, de FDS en vier militiegroeperingen werken nauw samen met de VN om rekrutering te voorkomen.¹⁷²

Straat- en weeskinderen

Volgens het mensenrechtenrapport van 2008 van het *US State Department* leven in Ivoorkust duizenden kinderen op straat, waarvan ongeveer 5.000 in Abidjan.¹⁷³ De meeste van deze straatkinderen zijn geen weeskinderen. De ouder(s) van deze kinderen willen of kunnen echter niet voor hun kinderen zorgen. Gegeven de sociale structuur van de Afrikaanse samenleving is het weinig aannemelijk dat een weeskind geen opvangmogelijkheid heeft bij familie, bureu, of een pleeggezin. Het ministerie van Sociale Zaken is formeel verantwoordelijk voor de weeskinderen in Ivoorkust.

Van overheidswege zijn er geen instellingen belast met de opvang van alleenstaande minderjarigen en repatrianten. De overheid voorziet evenmin in de opvang van straat- en weeskinderen. Deze kinderen worden uitsluitend door particuliere organisaties en lokale ngo's opgevangen. Organisaties die zich bezig houden met de opvang van straatkinderen zijn o.a.: *SOS Villages* en *Fondation Amigo*. Het is niet bekend voor welke groep minderjarigen deze organisaties bestemd zijn, welke voorwaarden er gelden, hoeveel plaatsen er beschikbaar zijn en waaruit hun activiteiten precies bestaan.

Verdwijningen en (rituele) moorden

Tijdens de verslagperiode waren er weinig gevallen van verdwijningen van kinderen. Wel waren er enkele berichten over (rituele) moorden, waarbij kinderen worden geofferd voor een gunstig verkiezingsresultaat en/of voor de handel in organen. Verdwijningen kunnen ook verband houden met kinderhandel en gedwongen kinderarbeid. Het precieze aantal verdwijningen tijdens de verslagperiode is niet bekend.¹⁷⁴

HIV/AIDS

Volgens UNICEF zijn 420.000 kinderen in Ivoorkust verweesd als gevolg van HIV/AIDS. UNICEF probeert in samenwerking met andere organisaties de

¹⁷¹ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009.

¹⁷² US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009.

¹⁷³ S/2009/495, 29 september 2009.

¹⁷⁴ S/2009/495, 29 september 2009.

overdracht van moeder op kind tegen te gaan. Daarnaast doet UNICEF o.a. aan aidspreventie onder jongeren op scholen.¹⁷⁵

3.4.3 Etnische groepen en minderheden

De bevolking van Ivoorkust is etnisch divers. Wijken in steden hebben een duidelijk etnisch karakter en de grote politieke partijen hebben, ondanks een grondwettelijk verbod, aanwijsbare etnische en regionale bases. Traditiegetrouw wordt het noorden van het land in verband gebracht met de islam en het zuiden met het christendom, ook al wonen aanhangers van beide religies verspreid door het hele land.¹⁷⁶

Het idee van een gedeelde Ivoiriaanse identiteit die de etnische grenzen overschrijdt, de zogenaamde *ivoirité*, ligt aan de basis van de conflicten die het land sinds eind jaren negentig kent. In plaats van een eenheid te creëren, heeft de *ivoirité* de tegenstellingen tussen de inheemse bevolkingsgroepen onderling en tussen de inheemse bevolking en migranten juist vergroot. Sociale discriminatie op grond van etnische afkomst komt nog steeds voor tussen alle etnische groepen en een groot deel van de mensenrechtenschendingen die in Ivoorkust worden gepleegd, is etnisch gemotiveerd.¹⁷⁷ In heel Ivoorkust, en met name in het westen van het land, is sprake van gespannen verhoudingen tussen leden van ‘autochtone’ en ‘allochtone’ etnische groepen, wat soms op lokaal niveau leidt tot gewelddadige confrontaties tussen ‘autochtone’ en ‘allochtone’ gemeenschappen. Hierbij vallen soms doden. Bij het aanvragen van nationaliteitsdocumenten en bij het passeren van wegversperringen in het zuiden ondervinden noorderlingen en immigranten soms meer hinder dan leden van andere bevolkingsgroepen. Het gaat daarbij om afpersing.¹⁷⁸ Het is niet bekend of bepaalde etnische groepen eerder slachtoffer zijn van geweld dan andere. Alle etnische groepen hebben gelijke toegang tot rechtsmiddelen, voor zover deze beschikbaar zijn.

Tijdens de verslagperiode speelde het probleem van de *ivoirité* weer op, toen bij het opstellen van de voorlopige kieslijst bleek, dat de namen van een groep van ongeveer één miljoen personen in geen enkel register waren terug te vinden, terwijl deze personen beweren de Ivoiriaanse nationaliteit en daarmee stemrecht te

¹⁷⁵ UNICEF Côte d’Ivoire, 2009-2013.

¹⁷⁶ US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – Côte d’Ivoire, 26 oktober 2009.

¹⁷⁷ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d’Ivoire, 25 februari 2009.

¹⁷⁸ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d’Ivoire, 25 februari 2009; S/2009/196, 13 april 2009; S/2009/344, 7 juli 2009; US Department of State, 2009 Report on International Religious Freedom – Côte d’Ivoire, 26 oktober 2009.

hebben. Internationale bronnen maken zich zorgen over de status van deze groep ongedocumenteerde personen.

Een voortdurend probleem in het westen is het conflict over landrechten, een conflict dat al jarenlang bestaat, maar dat tijdens de politieke crisis, die ontstond vanwege de gebeurtenissen van september 2002, is verergerd. Als gevolg van dit conflict zijn sinds 2002 vele immigranten, die voorheen het land bewerkten, van hun land verdreven door Ivorianen. Het beperkt ook nog steeds de mogelijkheden voor terugkeer naar hun woonplaats en voor toegang tot (bouw)land.

Homoseksuelen

In Ivoorkust is geen sprake van discriminerende wetgeving ten aanzien van homoseksuelen. Homoseksuele handelingen, zowel tussen mannen als tussen vrouwen, zijn niet strafbaar.¹⁷⁹ Ook met betrekking tot de leeftijd waarop seksuele handelingen niet langer strafbaar zijn (de zogenaamde *age of consent*) wordt geen onderscheid gemaakt tussen homoseksuele en heteroseksuele betrekkingen. Voor beide categorieën geldt de leeftijdsgrens van 15 jaar.¹⁸⁰

De situatie voor homoseksuele mannen en vrouwen in Ivoorkust is tijdens de verslagperiode gelijk gebleven. Er zijn geen incidenten bekend met betrekking tot homoseksuelen. In de praktijk kunnen homoseksuelen in Ivoorkust niet voor hun geaardheid uitkomen. Op homoseksualiteit rust een taboe en sociale acceptatie is een groot probleem. Homoseksuele mannen worden gestigmatiseerd, gediscrimineerd, vaak door hun familie onder druk gezet om een vrouw te zoeken en soms zelfs verstoten.¹⁸¹ Ze zijn afhankelijk van hun eigen netwerk. Veiligheidsdiensten persen homoseksuelen af vanwege hun geaardheid en geweld tegen hen komt voor.¹⁸² Homoseksuele vrouwen worden sociaal gemakkelijker geaccepteerd dan homoseksuele mannen. Er zijn geen specifieke homobars in Ivoorkust.

Arc-en-Ciel Plus is de enige organisatie in Ivoorkust die de belangen van homoseksuelen in het land behartigt.

¹⁷⁹ International Lesbian and Gay Association (ILGA), World Legal Survey; Ivory Coast (last updated 31/07/00); zie <http://www.ilga.info>; Jeune Afrique, Être gay en Afrique, 4-10 september 2005.

¹⁸⁰ Zie <http://www.mask.org.za>.

¹⁸¹ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire, 25 februari 2009.

¹⁸² J. Bavier, Ivorian gay community fights for right to life and love, 3 september 2006. Dit artikel werd gepubliceerd op <http://www.globalgayz.com>.

3.4.4 Dienstplichtigen

De dienstplicht is formeel een burgerplicht voor iedere staatsburger (mannen en vrouwen) vanaf 18 jaar. Zij duurt maximaal achttien maanden en is gelijk voor mannen en vrouwen.¹⁸³ De dienstplicht bestaat echter alleen in theorie. In de praktijk werd de dienstplicht in 1983 opgeschort ten gunste van een beroepsleger. Een soldaat kan in dit beroepsleger tot zijn 54^e levensjaar dienen.

Desertie is strafbaar in Ivoorkust en de strafmaat kan variëren van drie maanden tot de doodstraf (zie artikel 443 en verder van het wetboek van Strafrecht). De doodstraf is grondwettelijk afgeschaft, ook voor deserteurs, maar het wetboek van Strafrecht is hierop niet aangepast. Deserteurs worden vervolgd, maar desertie komt in de praktijk weinig voor. Een baan bij het leger is lucratief, omdat men in elk geval voeding, kleding en onderdak krijgt.

¹⁸³

Zie wet op de Militaire Dienst, Loi n° 95-695 du 7 septembre 1995 portant Code de la fonction militaire.

4 Migratie

4.1 Migratiestromen

4.1.1 Binnen Ivoorkust

Ontheemden

Het exacte aantal ontheemden in Ivoorkust is niet bekend. Veel ontheemden staan niet geregistreerd en verblijven niet in opvangkampen maar tussen de bevolking, in krottenwijken in Abidjan of bij familie en kennissen. Volgens de UN en OCHA zijn nog steeds ongeveer 600.000 mensen ontheemd.¹⁸⁴ Conflicten over landrechten en conflicten tussen gemeenschappen, vormen nog steeds een groot probleem, vooral in het westen van het land.¹⁸⁵

Internationale organisaties richten zich met name op het westen van het land, waar ontheemden in de moeilijkste omstandigheden verkeren. De terugkeer van ontheemden vindt dan ook vooral plaats in het westen van het land. Van de 120.000 ontheemden die zich in het westen van Ivoorkust bevonden, zijn er ongeveer 78.000 tot 80.000 vrijwillig teruggekeerd. De overige 40.000 ontheemden hebben voornamelijk onderdak gevonden bij gastgezinnen in de departementen Bloléquin en Guiglo.¹⁸⁶

Het enige opvangcentrum voor ontheemden in Ivoorkust, het *Centre d'Accueil Temporaire des Déplacés* (CATD) in Guiglo, is volgens planning op 31 juli 2008 gesloten, nadat vrijwel alle bewoners naar hun plaats van herkomst waren teruggekeerd.

Bij de terugkeer van ontheemden zijn vele internationale organisaties, waaronder UNHCR, OCHA en IOM, alsmede het ministerie van Solidariteit en Oorlogsslachtoffers betrokken. In april 2009 uitte de minister van Solidariteit en Oorlogsslachtoffers publiekelijk zijn frustratie over het gebrek aan betrokkenheid

¹⁸⁴ IDMC, Côte d'Ivoire: Some 600.000 are still displaced (April 2009).

¹⁸⁵ IDMC, Côte d'Ivoire: Needs of IDPs must not be forgotten as peace process edges forward, 18 mei 2009; OCHA, Côte d'Ivoire: Critical Humanitarian Needs 2009, 21 juli 2009, zie <http://ochaonline.un.org/S/2009/196>, 13 april 2009; [S/2009/344](http://ochaonline.un.org/S/2009/344), 7 juli 2009; [S/2009/495](http://ochaonline.un.org/S/2009/495), 29 september 2009; IDMC/NRC, A qui sont ses terres? Conflits fonciers et déplacement des populations dans l'Ouest forestier de la Côte d'Ivoire, oktober 2009; IRIN, Côte d'Ivoire: Land reform must consider IDPs, 1 december 2009.

¹⁸⁶ OCHA, Côte d'Ivoire Critical Humanitarian Needs 2009, 21 juli 2009, zie <http://ochaonline.un.org/S/2009/495>, 29 september 2009.

van andere ministeries bij de ontheemdenproblematiek. Ook zouden er te weinig financiële middelen beschikbaar zijn om ontheemden te ondersteunen.¹⁸⁷

Over het algemeen wordt de terugkeer van ontheemden in Ivoorkust nog altijd bemoeilijkt door de onveiligheid en de gebrekkige voedselvoorziening in de westelijke en in mindere mate de noordelijke delen van het land.¹⁸⁸ Een ander groot probleem wordt gevormd door het feit dat veel ontheemden geen identiteitsdocumenten hebben. Om een identiteitskaart (en nationaliteit) te bemachtigen, zouden ze naar hun plaats van herkomst moeten reizen. Zonder identiteitskaart is dit echter moeilijk (en gevaarlijk), vanwege de wegversperringen en de hoge criminaliteit. Daarnaast komen in het westen van het land nog steeds veel intercommunautaire conflicten over cacao en landrechten voor. Sociale cohesie en het opnieuw leren samenleven vormen grote problemen. Internationale organisaties en het ministerie van Solidariteit en Oorlogsslachtoffers richten zich in dit gebied dan ook op verzoenende activiteiten, die moeten helpen om de dialoog met de lokale gemeenschap op gang te brengen en conflicten te voorkomen.¹⁸⁹

Vluchtelingen

Er verblijven nog altijd iets meer dan 24.000 vluchtelingen in Ivoorkust, waarvan het overgrote deel afkomstig is uit Liberia.¹⁹⁰ De meeste vluchtelingen verblijven in het westen van het land en worden niet opgevangen in kampen, maar in dorpen door de lokale bevolking, waar zij gebruik maken van lokale faciliteiten. UNHCR en OCHA gaan er vanuit dat zij die willen terugkeren naar Liberia inmiddels zijn teruggekeerd en stellen zich daarom ten doel de overgebleven Liberianen zoveel mogelijk lokaal te integreren.¹⁹¹

4.1.2 Buiten Ivoorkust

Volgens UNHCR bevinden zich in Liberia nog ongeveer 15.000 Ivoriaanse vluchtelingen, waarvan er 2.000 door UNHCR worden bijgestaan.¹⁹² terwijl in Guinee meer dan 4.000 gevluchte Ivorianen verblijven, waarvan ongeveer 500 in Conakry en ongeveer 3.300 in Nzérékoré in het vluchtelingenkamp Kouankan II.

¹⁸⁷ IDMC, Côte d'Ivoire: Needs of IDPs must not be forgotten as peace process edges forward, 18 mei 2009.

¹⁸⁸ S/2009/495, 29 september 2009.

¹⁸⁹ IDMC, Côte d'Ivoire: Needs of IDPs must not be forgotten as peace process edges forward, 18 mei 2009.

¹⁹⁰ UNHCR, Global Appeal 2009 Update – Côte d'Ivoire, 1 december 2008; IOM, Migration en Côte d'Ivoire: Profil National 2009.

¹⁹¹ UNHCR, Global Appeal 2009 Update – Côte d'Ivoire, 1 december 2008.

¹⁹² UNHCR, Global Appeal 2009 Update – Liberia, 1 december 2008.

UNHCR constateert dat de meeste Ivorianen die in dit kamp verblijven, pas willen terugkeren nadat er verkiezingen in Ivoorkust zijn gehouden.¹⁹³

UNHCR houdt toezicht op de terugkeermogelijkheden voor vluchtelingen en faciliteert het re-integratieproces. De veiligheidssituatie is volgens UNHCR in de belangrijkste terugkeergebieden voor vluchtelingen nog steeds fragiel.¹⁹⁴

Onder andere Zwitserland en het Verenigd Koninkrijk voeren projecten uit ten behoeve van de terugkeer van Ivoriaanse asielzoekers, die volgens een internationale bron goed werken. Er zijn geen aanwijzingen dat terugkerende Ivorianen, inclusief ex-asielzoekers, negatief in de belangstelling staan van de Ivoriaanse autoriteiten.

Het is niet bekend hoe de Ivoriaanse autoriteiten staan tegenover gedwongen of vrijwillige terugkeer van Ivorianen, inclusief ex-asielzoekers. Voor zover bekend, worden er geen speciale eisen gesteld aan de terugkeer van ex-asielzoekers. Diplomatieke vertegenwoordigingen in het buitenland zijn bij terugkeer bevoegd identiteit en nationaliteit vast te stellen.

4.2 Activiteiten van internationale organisaties

Activiteiten van internationale organisaties en VN-organisaties

In het kader van het *Consolidated Appeals Process for Côte d'Ivoire* voerden verschillende internationale organisaties en VN-organisaties gedurende de verslagperiode activiteiten uit op het gebied van o.a. voedselvoorziening, landbouw, water, hygiëne, onderwijs, gezondheidszorg en bescherming van mensenrechten. In Ivoorkust zijn de volgende organisaties actief: FAO, IOM, OCHA, UNICEF, UNDP, UNFPA, UNHCR, WFP, WHO en het Rode Kruis. De activiteiten van deze internationale organisaties verschuiven steeds meer van humanitaire noodhulp naar reguliere ontwikkelingssamenwerking.

IOM voert o.a. activiteiten uit op het gebied van bescherming, tijdelijke noodhulp, *resettlement*, hulp bij terugkeer en re-integratie van (voornamelijk Liberiaanse) vluchtelingen en ontheemden, re-integratie van ex-militieleden en oud-strijders en het bevorderen van sociale cohesie.¹⁹⁵

Activiteiten van niet-gouvernementele organisaties

¹⁹³ UN Radio, Guinée: le rapatriement des réfugiés ivoiriens se prépare selon le HCR, 1 juni 2009; IRIN, Côte d'Ivoire-Guinea: UN expands aid to Ivorian refugees, 23 oktober 2009.

¹⁹⁴ UNHCR, Global Appeal 2009 Update – Côte d'Ivoire, 1 december 2008.

¹⁹⁵ IOM Côte d'Ivoire, facts and figures, zie <http://www.iom.int>.

Ivoorkust kent verder een groot aantal internationale niet-gouvernementele organisaties die actief zijn in het land. Een aantal van deze organisaties heeft zitting in een *Inter Agency Committee* (IAC) dat wekelijks voor overleg bijeenkomt. De volgende niet-gouvernementele organisaties zijn o.a. actief: *CARE International*, *Save the Children UK* en *Save the Children Sweden*, *Danish Refugee Council*, *Norwegian Refugee Council* en *Caritas*.

4.3 Standpunt UNHCR

UNHCR handhaaft het standpunt van juli 2007 ten aanzien van de bescherming van personen afkomstig uit Ivoorkust. UNHCR adviseert landen van opvang om asielaanvragen van Ivorianen op hun individuele merites te beoordelen volgens de in het Vluchtelingenverdrag vastgestelde procedures en daarbij aandacht te schenken aan uitsluitingsgronden zoals verwoord in artikel 1F van hetzelfde verdrag. UNHCR vraagt daarbij speciale aandacht voor Ivorianen afkomstig uit specifieke gebieden (met name in het westen) in Ivoorkust.¹⁹⁶

Hoewel de politieke situatie en de veiligheidssituatie zich tijdens de verslagperiode positief hebben doorgezet, wijst UNHCR erop dat de veiligheidssituatie nog steeds onzeker is. UNHCR maant daarom tot voorzichtigheid en wijst op humanitaire overwegingen wanneer landen terugkeer van afgewezen Ivoriaanse asielzoekers overwegen. UNHCR neemt geen standpunt in ten aanzien van gedwongen terugkeer.¹⁹⁷

¹⁹⁶ UNHCR, Update on International Protection Needs of Asylum-Seekers from Côte d'Ivoire, juli 2007.

¹⁹⁷ UNHCR, Update on International Protection Needs of Asylum-Seekers from Côte d'Ivoire, juli 2007.

5 Bijlagen

I Lijst met gebruikte afkortingen

AFP	Agence France Presse
AI	Amnesty International
AIDS	Acquired Immuno-Deficiency Syndrome
AIFD	Association Ivoirienne pour la Défense des Droits des Femmes
AP	Associated Press
ARK	Animation Rurale de Korhogo
CATD	Centre d'Accueil Temporaire des Déplacés
CCI	Centre de Commandement Intégré
CEA	Comité d'Evaluation et d'Accompagnement
CECOS	Centre de Commandement des Opérations de Sécurité
CEI	Commission Electorale Indépendante
CFA	Communauté Financière Africaine
CIA	Central Intelligence Agency
CNCA	Conseil National de la Communication Auditive
CNDH	Commission Nationale des Droits de l'Homme
CNP	Conseil National de la Presse
COJEP	Congrès des Jeunes Patriotes
CPC	Cadre Permanent de Concertation
CPJ	Committee to Protect Journalists
DST	Direction de la Surveillance du Territoire
ECOWAS	Economic Community of West African States
EIU	Economist Intelligence Unit
FAFN	Forces Armées des Forces Nouvelles
FAO	Food and Agricultural Organisation
FDS	Forces de Défense et de Sécurité de Côte d'Ivoire
FESCI	Fédération Estudiantine et Scolaire de Côte d'Ivoire
FGM	Female Genital Mutilation
FN	Forces Nouvelles
FPI	Front Populaire Ivoirien
GPP	Groupement des Patriotes pour la Paix
HIV	Human Immunodeficiency Virus
HRW	Human Rights Watch
IAC	Inter Agency Committee
ICG	International Crisis Group
IDMC	Internal Displacement Monitoring Centre
INS	Institut National de la Statistique
IOF	International Organisation of Francophonie
IOM	International Organisation for Migration

IRIN	Integrated Regional Information Networks
MFA	Mouvement des Forces de l'Avenir
MFAS	Ministère de la Famille, de la Femme et des Affaires Sociales
MISNA	Missionary International Service News Agency
MJP	Mouvement pour la Justice et la Paix
MPCI	Mouvement Patriotique de Côte d'Ivoire
MPIGO	Mouvement Populaire Ivoirien du Grand Ouest
NRC	Norwegian Refugee Council
OCHA	Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
ODAFEM	Organisation pour le Développement des Activités des Femmes
OIS	Organisation pour les Droits et la Solidarité en Afrique
OLPED	Observatoire de la Liberté de la Presse, de l'Ethique et de la Déontologie
ONEF	Organisation Nationale pour l'Enfant, la Femme et la Famille
ONI	Office National d'Identification
ONUCI	Opération des Nations Unies en Côte d'Ivoire
PDCI	Parti Démocratique de Côte d'Ivoire
PNRRC	Programmes Nationaux de Réinsertion et de Réhabilitation Communautaire
RDR	Rassemblement des Républicains
RHDP	Rassemblement des Houphouëtistes pour la Démocratie et la Paix
UDPCI	Union pour la Démocratie et la Paix en Côte d'Ivoire
UN	United Nations
UNDP	United Nations Development Programme
UNFPA	United Nations Population Fund
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund
VN	Verenigde Naties
WFP	World Food Programme
WHO	World Health Organisation
XOF	Franc de la Communauté Financière Africaine

II Literatuurlijst

Amnesty International (AI):

- *Clashes between peacekeeping forces and civilians: lessons for the future*, AFR 31/05/2006, 19 september 2006;
- *Amnesty International – Côte d'Ivoire, Silence and Impunity: The only response to sexual violence against women*, 16 december 2008;
- *Amnesty International Report 2009 – Côte d'Ivoire*;

Bavier, J., *Ivorian gay community fights for right to life and love*, 3 september 2006;

Central Intelligence Agency (CIA):

- *The World Factbook – Côte d'Ivoire*, 6 oktober 2009;

Conseil National des Droits de l'Homme (CNDH):

- *l'Etat des Droits de l'Homme en Côte d'Ivoire - Rapport Annuel 2008*;

Economist Intelligence Unit (EIU), *Country Report Côte d'Ivoire*:

- rapporten van februari, maart, april, mei, juni, juli, augustus, september, oktober, november, december 2009;

Freedom House:

- *Freedom in the World – Côte d'Ivoire (2009)*;

Green, Dyula K., in: *Muslim Peoples. A World Ethnographic Survey (R.V. Weekes ed.)*, 1984;

Home Office UK Border Agency:

- *Country of Origin Information Report on FGM*, 20 juni 2008;

Human Rights Watch (HRW):

- *World Report 2008, Country Summary – Côte d'Ivoire*, 31 januari 2008;
- *The Best School. Student Violence, Impunity and the Crisis in Côte d'Ivoire, mei 2008*;
- *World Report 2009, Country Summary – Côte d'Ivoire*, 14 januari 2009;
- *Côte d'Ivoire: Set Trial or Free Activist*, 25 februari 2009;

Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC), in samenwerking met Norwegian Refugee Council (NRC):

- *Côte d'Ivoire: Some 600,000 people are still displaced (April 2009)*;

- Côte d'Ivoire: *Needs of IDPs must not be forgotten as peace process edges forward*, 18 mei 2009;
- *A qui sont ses terres? Conflits fonciers et déplacement des populations dans l'Ouest forestier de la Côte d'Ivoire*, oktober 2009;

International Crisis Group (ICG):

- Côte d'Ivoire: *Garantir un processus électoral crédible*, Rapport Afrique N° 139, 22 april 2008;
- Côte d'Ivoire: *les impératifs de sortie de crise*, Crisis Group Briefing Afrique No. 62, 2 juli 2009;
- Côte d'Ivoire: *Le spectre d'une élection manipulée*, Richard Moncrieff in allAfrica, 21 augustus 2009;

International Lesbian and Gay Association (ILGA):

- *World Legal Survey; Ivory Coast* (last updated 31/07/00);

International Organization for Migration (IOM):

- *Migration en Côte d'Ivoire: Profil National 2009*;

Ministère de la Famille, de la Femme et des Affaires Sociales

(MFAS) / United Nations Population Fund (UNFPA) / United Nations Children's Fund (UNICEF):

- *Analyses des violences basées sur le genre dans le département d'Abidjan: Résultats de l'enquête quantitative*, mei 2007;

Reporters Without Borders/Reporters Sans Frontières (RSF):

- *Press Freedom Index 2009*;
- *World Report 2009 - Côte d'Ivoire*, 1 mei 2009;

Transparency International:

- *Corruption Perceptions Index 2009*;

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR):

- *Update on International Protection Needs of Asylum-Seekers from Côte d'Ivoire*, juli 2007;
- *Global Appeal 2009 Update – Côte d'Ivoire*, 1 december 2008;
- *Global Appeal 2009 Update – Liberia*, 1 december 2008;

United Nations Children's Fund (UNICEF):

- *Multiple Indicators Cluster Survey (MICS)-3/2006 Côte d'Ivoire*, maart 2007;
- *UNICEF Côte d'Ivoire Fact Sheet Female Genital Mutilation/Cutting*, april 2007;
- *UNICEF Côte d'Ivoire, 2009-2013*.

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA):

- *Côte d'Ivoire: Critical Humanitarian Needs 2009*, 21 juli 2009;

United States (US) Department of State:

- *Country Reports on Human Rights Practices 2008 – Côte d'Ivoire*, 25 februari 2009;
- *Trafficking in Persons Report 2009 – Côte d'Ivoire*, 16 juni 2009;
- *Background Note: Côte d'Ivoire*, augustus 2009;
- *2009 Report on International Religious Freedom – Côte d'Ivoire*, 26 oktober 2009;

United States (US) Department of Labor:

- *2008 Findings on the Worst Forms of Child Labor – Côte d'Ivoire*, 10 september 2009;

Verenigde Naties (VN), Algemene Vergadering:

- *Human Rights Council, Twelfth Session, Report of the Special Rapporteur on the adverse effects of the movement of human rights, Okechukwu Ibeanu, Mission to Côte d'Ivoire (4 to 8 August 2008) and the Netherlands (26 to 28 November 2008)*, A/HCR/12/26/Add. 2, 3 september 2009;
- *Conseil des Droits de l'Homme, Groupe de travail sur l'Examen périodique universel, Sixième session, A/HRC/WG.6/6/CIV/1*, Genève, 30 november – 11 december 2009;

Verenigde Naties (VN), Veiligheidsraad:

- *Letter dated 13 March 2007 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council*, S/2007/144, 13 maart 2007;
- *Fourteenth Progress Report of the Secretary-General on the United Nations Operations in Côte d'Ivoire*, S/2007/593, 1 oktober 2007;
- *Eighteenth Progress Report of the Secretary-General on the United Nations Operations in Côte d'Ivoire*, S/2008/645, 13 oktober 2008;
- *Resolution 1842 (2008)*, S/RES/1842 (2008), 29 oktober 2008;
- *Resolution 1865 (2009)*, S/RES/1865 (2009), 27 januari 2009;
- *Twentieth Progress Report of the Secretary-General on the United Nations Operations in Côte d'Ivoire*, S/2009/196, 13 april 2009;
- *Vingt et unième rapport du Secrétaire général sur l'Opération des Nations Unies en Côte d'Ivoire*, S/2009/344, 7 juli 2009;
- *Rapport du Secrétaire général soumis en application de la résolution 1820 (2008) du Conseil de Sécurité*, S/2009/362, 15 juli 2009;
- *Resolution 1880 (2009)*, S/RES/1880 (2009), 30 juli 2009;
- *Twenty-second Progress Report of the Security Council on the United Nations Operation in Côte d'Ivoire*, S/2009/495, 29 september 2009;

- *Letter dated 7 October 2009 from the Chairman of the Security Council Committee established pursuant to Resolution 1572 (2004) concerning Côte d'Ivoire addressed to the President of the Security Council, S/2009/521, 9 oktober 2009;*
- *Resolution 1893 (2009), Adopted by the Security Council at its 6209th meeting on 29 October 2009, S/RES/1893 (2009), 29 oktober 2009;*

Verenigde Naties (VN), Vertegenwoordiging in Ivoorkust (ONUCI):

- *Rapport de l'Unité de l'Etat de Droit sur le Fonctionnement et l'Organisation du Système Judiciaire en Côte d'Ivoire, juni 2007;*
- *Rapport sur l'enfance délinquante en Côte d'Ivoire, juni 2007;*
- *Rapport sur la situation des établissements pénitentiaires en Côte d'Ivoire, 2007;*
- *Gender Report, July – September 2009;*

Wetteksten, grondwet, vredesakkoorden en communiqués:

- *Loi n° 61-415 du 14 décembre 1961 portant Code de la nationalité;*
- *Loi n° 70-483 du 3 août 1970 sur la minorité;*
- *Loi n° 95-695 du 7 septembre 1995 portant Code de la fonction militaire;*
- *Loi n° 2000-513 du 1er août 2000 portant Code de la Constitution;*
- *Ordonnance n° 2007-457 du 12 avril 2007 portant amnistie;*
- *Deuxième Accord Complémentaire à l'Accord Politique de Ouagadougou, 28 november 2007;*
- *Troisième Accord Complémentaire à l'Accord Politique de Ouagadougou, 28 november 2007;*
- *Quatrième Accord Complémentaire à l'Accord Politique de Ouagadougou, 22 december 2008;*
- *Communiqué de la sixième réunion du Comité d'Evaluation et d'Accompagnement de l'Accord Politique de Ouagadougou (CEA), 16 februari 2009;*
- *Communiqué final de la cinquième réunion du Cadre Permanent de Concertation (CPC), 18 mei 2009;*
- *Communiqué de la septième réunion du Comité d'Evaluation et d'Accompagnement de l'Accord Politique de Ouagadougou (CEA), 9 augustus 2009;*
- *Communiqué final de la sixième réunion du Cadre Permanent de Concertation (CPC), 3 december 2009.*

Tijdschriftartikelen, krantenartikelen, fact sheets, weekly reports, daily briefs en persberichten:

Afrique Avenir (APA)
Agence France-Presse (AFP)
Amnesty International (AI)
Associated Press (AP)

British Broadcasting Corporation (BBC News)
Le Figaro
Fraternité Matin
Global Insight
Government of Côte d'Ivoire
Integrated Regional Information Network (IRIN)
Jeune Afrique
Le Monde
Missionary International Service News Agency (MISNA)
NRC Handelsblad
ONUCI/UNOCI
Radio France Internationale (RFI)
Reporters Sans Frontières (RSF) / Reporters Without Borders
Reuters
Security Council
UN News Service
UN Radio

Websites:

<http://www.amnesty.org>
<http://www.cia.gov>
<http://www.cotedivoirepr.ci>
<http://www.ethnologue.com>
<http://www.lefigaro.fr>
<http://www.globalgayz.com>
<http://www.identification.gouv.ci>
<http://www.ilga.info>
<http://www.iom.int>
<http://www.lemonde.fr>
<http://www.mask.org.za>
<http://www.ochaonline.un.org>
<http://www.ohchr.org>
<http://www.onuci.org>
<http://www.reliefweb.int>
<http://www.rfi.fr>
<http://www.rsf.org>
<http://www.state.gov>
<http://www.transparency.org>
<http://www.treaties.un.org>
<http://www.unhcr.org>
<http://www.unicef.org>
<http://www.xe.com>

III Kaart van Ivoorkust

Base 802223AI (C00674) 6-04